

Lammmas & vuohi

1/2012

Selkeyttä
suoramyyntiin

Suomen Lammasyhdistyksen jäsenjulkaisu. www.proagria.fi/suomenlammasyhdistys

Onko
karitsan
sukupuoli
sattuma?

Pukkilinjat
tekeillä
jalostuksen
tueksi

Villasta
potkua
maaseudulle

PRO
Agria

Otamme vastaan hyvää suomalaista villaa ja valmistamme siitä yli 60 vuoden kokemuksella huovutusvillaa, tuplahahtuvaa, hahtuvaa lankaa sekä karsta- ja kampalankoja. Vähintään 20 kg:n villaerästä valmistamme myös ns. oman erän karstalankaa.

Villat meille - langat teille

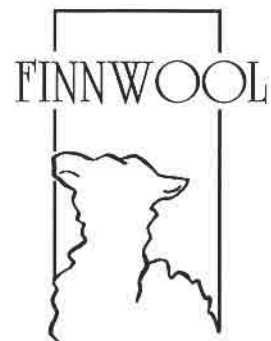

TEKEMISEN ILOA - OHJEET MEILTÄ

Käsityömallit, joihin on saatavissa ohjeet, näet nyt sivuiltamme kohdasta tuotteet/käsityöohjeet. Lähetämme ohjeet lankatilauksen yhteydessä. Tutustu kuviin ja tee tilaus!

PIRTIN KEHRÄÄMÖ OY

Kehräämöntie 2, 51520 Hiirola
puh. (015) 173 030, faksi (015)173 225
kehraamo@pirtinkehraamo.fi
www.pirtinkehraamo.fi

Kuva: Taru Alén, Itä-Häme

Lampaan viemää

Niin siinä sitten kävi, että lampaat veivät päätoimittajan pikkusormen aina kättä myöden.

Harjoittelukappaleen virkaa toimittaneiden teuraspässien lähettö toissa syksynä johti stressitason välittömään nousuun. Lääkkeeksi isäntä tarjosi seuraavana kesänä kolmeakymmentä uuhua. Parempaa lääkettä saa hakea, varsinkin nyt kun ensimmäiset karitsat ovat syntyneet.

Samaa reseptiä on päätetty kokeilla myös monessa muussa tuvassa. Lampaanlihan tuotanto nousi viime vuonna ennakkotietojen mukaan neljänneksellä siitä huolimatta, että uuhikaritsoja on lammassinvestointiaallon vuoksi jätetty eloon ennätysmäärä.

Euforian lisäksi lammastalouden aloittamiseen liittyy monia käytännön asioita, joissa onnistuminen määrää tilakokonaisuuden suunnan. Tauti- ja kotieläintilan statukset, tukikelpoisuudet eläin- ja alkuperäisrotutuissa, lampola- ja konesuunnittelu sekä monet muut yksityiskohdat vaativat syvällistä perehtymistä jopa vuosia ennen toteutusta. Ammattitaitoisia maatalousneuvoja ja rinnalla kulkevia kansallampureita ei korvaa mikään.

Kuva: Riikka Miikkulainen

10

Käsintehty hahmot tervehtivät lampurivieraita virolaisessa Heimtalin käsityöläismuseossa.

Kuva: Itella

19

Itella kuljettaa myös lihaa.

Sisällysluettelo

VAKIOPALSTAT

- 4 Pääkirjoitus
- 5 Edunvalvonta
- 6 Tuoretta sataa
- 12 Kerittyä & karstattua
- 18 Eläinlääkäri
- 26 Lammastaloutta 1920-luvulla
- 41 Lammashaasta lautaselle
- 42 Lampurin kuulumisia

VUOHIPALSTA

- 34 Pukkilinjoista alustava selvitys
- 35 Kuttujen kansallisen tuen hakuohjeet

ARTIKKELIT

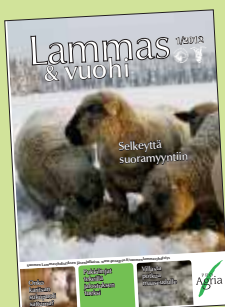
- 10 Viron opintoretkei
- 11 Maisemalaidunnuksen merkitys Keski-Euroopassa
- 16 Lampaiden toksoplasmooosi
- 17 Karitsointiajan muistilista
- 19 Itellan Termopalvelu
- 20 Sopivasti valoa lampaille
- 22 Karitsoiden sukupuolijakauma
- 25 Opinnäyte: Keinosiemennys kiinnostaa ja epäilyttää
- 28 Hienovillalampaasta potkua Jämtlannin maaseudulle
- 32 Villakeskus Lappiin?
- 36 Lampaan kotiteurastus ja lihan myynti suoraan tilalta
- 38 Hemmaslakt av får och försäljning av köttet på gården

Kuva: Terhi Torikka

41

Maulavirran reseptissä tirisevät nyt munuaiset.

Tilauhinta: 69 €/vuosikerta 2012 (5 numeroa), sis. SLY:n jäsenyyden
Kannattajajäsenyys: 300 €/vuosi

Paino: T-Print Ky, Hyvinkää
Kansikuva: Outi Sirola
 pikkukuvat: Sarita Mikkonen (vas.), Terhi Torikka (oik.)

Toimituksen osoite:
 Terhi Torikka
 Iltaruskonkatu 1 C
 56800 Simpele

Päätoimittaja:
 Pia Parikka
 Puh. 020 747 2451
 pia.parikka@proagria.fi

Ilmoitusmyynti:
 Riikka Miikkulainen
 Puh. 040 673 4179
 riikka.miikkulainen@proagria.fi

Toimitussihteeri:
 Terhi Torikka
 Puh. 040 752 6363
 terhi.torikka@gmail.com

Toimituskunta:
 Tapio Rintala
 Johanna Alamikkotervo
 Janne Jokela
 Sebastian Nurmi
 Susanna Nuutinen
 Jan Suttle
 Airi Timonen

ISSN 0785-7276

Seuraava lehti 2/2012:
 Ilmestyy 4.5.2012
 Aineistot 23.3.2012 mennessä.

Villasukat jalkaan!

Tuli se talvi tänne länsirannal-lekin lopulta. Kyllä sitä märkää ja pimeää jo riittikin. Nyt maailma tuntuu paljon valoisammalta, kun on tuota lumipeitettä edes vähän maanpinnalla. Tätä kirjoittaessani täysikuukin taivaalla mollottaa, yötoiksi siis menee aina tähän aikaan kuukaudesta. Silloin ajatus virtaa vilkkaimmin ja kaikki ideat tuntuvat hyviltä ja toteuttamiskelpoisilta.

Isossa osassa lampoloita eletään vuoden hiljaisinta aikaa, Pässit ovat hommansa hoitaneet ja nyt vain odotellaan kevään karitsointia alkavaksi. Joillain ne ovat jo alkanee, ja pienet bääät huutelevat lampolassa emojensa perään. Nyt on aika rauhoittua ja kerätä voimia kevään ja kesän hulinaan. Kaivaa vaikka ne neulepuikot laatikosta ja tehdä omista villoista kehrätyistä langoista jotain mukavaa lämmikkeeksi pakkaskeleille itselle tai jollekin läheiselle. Tai voi ommella omien lampaiden taljoista ihanan lämpimän vällyn, jonka sisään voi kietoutua, kun tuuli oikein kovasti tuiskuttaa nurkissa. Kaikki käsityöt lämmittävät niin tekijän kuin saajankin mieltä, käsityöperinteestä kannattaakin pitää kiinni ja pitää huolta että myös tulevat sukupolvet oppivat nämä hienot ja tarpeelliset taidot. Käsityöbuumi on nyt kovimmillaan, otetaan siitä nyt kaikki hyöty irti ja tarjotaan käsityöntekijöille laatumateriaalia käyttöön! Virossa tämä on myös huomattu, siellä käsityöperinne elää vahvasti mukana lampolankin arjessa ja juhlassa. Monella lammastilalla lisätuloja saadaan juuri omien lampaiden villoista tai taljoista tehtyjen käsitöiden myynnistä. Siitä ja muustakin Viron lammastalouden tilanteesta edempänä lehdessä.

Sydäntalvi on myös suunnittelun aikaa. Suunnitellaan ensi vuotta ja tulevaa, karitsointia, laitumia, viljelyitä.

Joku miettii laajennusta, joku jotain muuta. Muistakaa jättää suunnitelmiin myös sitä tyhjää tilaa, aikaa ajatuksille ja omalle itselle. Suunnitellaan myös sitä, miten saisimme vielä paremmin lammastalouden potentiaalin käyttöömmme. Ovathan meidän villamme kerittäessä niin puhtaita, että ne kelpaavat sellaisenaan jatkojalostukseen? Laitetaanhan me lampaamme teuraaksi sellaisessa karvassa, puhtaana ja takuttomana, että

teurastajan on helppo tehdä työnsä ja saadaan hyvää materiaalia jatkojalostajille myös siltä osin? Lampaiden osittainenkin kerintä ennen teurastusta helpottaa teurastajan työtä paljon, taljan silti säilyessä muokkauskelpoisena. Molemmissa asioissa huomio kiinnittyy hyvään kuivutukseen ja ilmanvaihtoon lampolassa sekä riittävään tilantarpeeseen. Mikä taas aiheuttaa miettimistä siellä suunnittelupuolella, onko kuivikkeita varattu riittävästi, ettei niissä tarvitse pihistellä; onko ilmanvaihto riittävä lammasmäärään nähden? Nämä ja monet muut pienet asiat ovat juuri sopivia pistettäväksi mietintämyssyyn nyt, kun on aikaa ennen kevään kiireitä. Näihin ja muihin käytännön ongelmiin löytyy ratkaisuja, kun käy välillä katsomassa miten joku toinen on asian ratkaissut. Maaliskuun Lammaspäivillä Seinäjoella vierailimme useassa eritavalla rakennetussa lampolassa. Lähde mukaan!

Paljon reippaita karitsoita toivottaen,

Riikka Miikkulainen

Kirjoittaja on kokopäiväinen lampuri ja kotiäiti Satakunnasta ja toimii osa-aikaisena etätyöläisenä lammastalouden asiantuntija-tehtävissä.

Suomen Lammasyhdistys r.y. hallitus 2012

Tapio Rintala, puheenjohtaja, puh. 0500 257 280, rintala.tapio@gmail.com, Oripääntie 999, 21900 Yläne

Janne Jokela, varapuheenjohtaja, puh. 0440 876 530, jokelaj@nic.fi, Mäkelänmäentie 25, 68240 Ala-Viirre
Varajäsen: **Timo Heikkilä**, puh. 0400 686 616, heikkila.timo@kotinet.com, Arolantie 88, 85200 Alavieska

Airi Timonen, puh. 050 494 2079, airi.timonen@keti.fi, Kiteentie 13 A, 82500 Kitee
Varajäsen: **Eeva Piesala**, puh. 040 847 4424, piiku@piiku.fi, Piesalantilantie 17, 41900 Petäjävesi

Petri Leinonen, puh. 040 581 8477, petri.leinonen@elomestari.inet.fi, Jokivarrentie 1651,95529 Kukkola
Varajäsen: **Anne Jurva**, puh. 040 771 3209, janne.jurva@pp1.inet.fi, Kurvilansaarentie 14, 95340 Loue

Sebastian Nurmi, puh. 050 581 0721, studio.sebastian@netlife.fi, Bovikintie 25, 10600 Raasepori
Varajäsen: **Lauri Leinonen**, puh. 0400 458 286, late@lampuri.fi, Koivusuontie 424, 32300 Mellilä

Susanna Nuutinen, puh. 050 340 5130, susanna.nuutinen@putkisalo.fi, Putkisalontie 172, 58900 Rantasalmi
Varajäsen: **Kaarin Knuuttila**, puh. 040 578 6317, kaarin.knuuttila@pp.inet.fi, Ahviontie 260, 46960 Muhniemi

Jan Suttle, puh. 0500 820 243, jansuttle@netscape.net, Vuohelantie 34, 38250 Roismala
Varajäsen: **Mikaela Ingo**, puh. 044 284 0532, mikaela.ingo@agrolink.fi, Staversbyväden 187 B, 66520 Veikars

Yhdistys rekisteröity 27.12.1988.

Jukka Markkanen
MTK:n Lammastaoston sihteeri

Viime vuosi oli hyvä lammastaloudelle

Karitsanlihan kysyntä kotimaassa oli viime vuonna hyvä. Myös lihan tuottajahinta on mukavasti nousut, vaikka hinnoissa on vielä nousun varaa verrattuna EU:n keskihintaan, joka raskaalla karitsanruholla lähentelee kuutta euroa. Markkinatilanne maailmalla on muuttunut, eikä sieltä löydy halpoja dumppauseriä Suomenkin hintoja painamaan. Hintojen nousussa oli vuoden aikana opeteltavaa niin teurastamoilla kuin lampureillakin. Liian halvalla ei kannata myydä.

Suomessa kulutus kasvoi 25 prosenttia ja se oli noin 3,5 miljoonaa kiloa. Kulutuksesta pystyttiin tyydyttämään vajaa neljännes kotimaisella tuotannolla, vaikka tuotanto kasvoi yli 24 prosenttia. Viime vuoden kotimaan tuotanto taitaa jäädä harmitavan niukasti alle miljoonan kilon. Tiken teurastamotilaston mukaan karitsan ruhojen keskiteuraspaino on noussut viime vuoden aikana lähes 15 prosenttia ja on nyt noin 18,5 kiloa. Väitän, että tässä kohtaa maatalouspolitiikalla on voitu selvästi

vaikuttaa tuotetun lihan määrään ja teuraspainoon.

Myös teurastamotilanne parantui viime vuonna. Lammastilallisten kannattaa tosin katsoa sen perään, että myös teurastamo ilmoittaa siltä vaaditut tiedot rekisteriin jotta lampuri saa laatupalkkionsa. Tässä on vielä reilusti parantamisen varaa.

Uuhimäärät kasvaneet

Suomessa lammastilojen lukumäärä on pysytellyt pari viime vuotta 750 paikkeilla. Uuhien määrä on kasvanut viime vuodet tasaisesti, mutta nousu pysähtyi viime vuonna. Uuhia oli viimeisimmän tätä kirjoitettaessa käytettävissä olevan tilaston (1.5.2011) mukaan 67 413, joka on samaa tasoa kuin vuonna 2010.

Katsoin mielenkiinnosta kunta-kohtaisia tilastoja ja Suomen neljä lammaskärkikuntaa ovat uuhien määrällä laskettuna: 1. Jomala (2 310) 2. Tornio (2 271) 3. Pudasjärvi (1 556) ja Salo (1 453). Mielenkiintoista tietoa löytyy täältä: www.maataloustilastot.fi/

Lammastalouden tilanne huolettua EU:ssa

Osallistuin joulun alla Brysselissä Copacogecan lammastyöryhmään Suomen edustajana ja komission neuvoa antavaan lammastyöryhmään Copacogecan edustajana. Niissä keskusteltiin muun muassa cap-uudistuksesta. Näissä kokouksissa, samoin kuin meillä kotimaassakin, todettiin tuotantoon sidotun tuen olevan elintärkeä sektorin säilymisen ja kehityksen kannalta.

Molemmissa kokouksissa oltiin myös huolissaan nousseista tuotantokustannuksista ja muualla Euroopassa myös laskussa olevista eläinmääristä. Komissiolta perättiin toimia joilla lammastalous saataisiin houkuttelevammaksi. Erityisesti komissio sai sapiskaa -yllätys, yllätys -korvamerkilainsäädännöstä. Tosin tässä kohtaa elektronisista korvamerkeistä ja yksilöllisestä tunnistamisesta. Euroopassa vaaditaan lisää siirtymäaikaa tuolle lainsäädännölle. Meillähän homma toimii jo. Ja pienenä lammasmaana elektroniset korvamerkit eivät ole meille pakolliset.

Jalostuslampaiden ja vuohien suositushinnat 2012

Suomenlammas

4–6 kk:n ikäiset uuhikaritsat, alkaen 220 €
4–6 kk:n ikäiset pässikaritsat, alkaen 270 €
Vähintään 1-vuotiaat uuhet, minimihinta 320 €
Vähintään 1-vuotiaat pässit, minimihinta 420 €

Texel, rygja, dorset ja oxford down

4–6 kk:n ikäiset uuhikaritsat, alkaen 270 €
4–6 kk:n ikäiset pässikaritsat, alkaen 370 €
Vähintään 1-vuotiaat pässit, minimihinta 470 €
ja uuhet, minimihinta 370 €

HUOM! Eläinten hintoja sovittaessa on muistettava huomioida myyjältä perittävä 10 % välityspalkkio. Sukutodistuksia tilattaessa on ilmoitettava, mikäli maksaja on ostaja, muuten maksu peritään myyjältä.

Lisähintasuositus 1.10. alkaen on 12 €/kk.

Jalostusvuohet

2–3 kk:n ikäiset kuttukilit, alkaen 90 €
4–8 kk:n ikäiset kuttukilit, alkaen 150 €
Astutetut kuttukilit, alkaen 200 €
Pukkikilit 5 kk:n ikään asti 120 €
Pukkikilit (yli 5 kk), alkaen 170 €
Lypsykutut (tuotoksesta riippuen), alkaen 250 €
Vanhemmat pukit, alkaen 300 €

Tinkimaidon hinta (kotoa myytynä), alkaen 1,5 €/l.

Astutusmaksut

Suositus astutusmaksuksi 10 €/uuhi tai kuttu ja lisäksi hoitomaksu 1 €/päivä uuhesta tai kutusta, joka jätetään vieraalle tilalle astutettavaksi.

TUOTOSVUOSI 2011 SULKEUTUU

Lampaiden tuotosseurannan yhteenveto vuodelta 2011 tehdään maaliskuun lopussa. Jotta eläinten tiedot ehtisivät mukaan laskentoihin, ne tulee tallentaa Weblampaaseen viimeistään 15.3.2012.

Tuotosseurannan yhteenvetotulokset viime vuodelta julkaistaan Lammas & vuohi -lehden numerossa 3/2012 sekä Agronetin lammasosioilla heinäkuussa.

UUHIPALKKIO HAETTAVA 29.2. MENNESSÄ

Vuoden 2012 EU:n uuhipalkkion ja lfa-lisän sekä kansallisen uuhituen hakuaika on 1.2.-29.2.2012. Uuhipalkkiota ja -tukea haetaan tuttuun tapaan lomakkeella 107A. Lomake palautetaan hakuaikana kunnan maaseutuelinkeinoviranomaiselle. Uuhien tilallapitoaika on 1.3.-8.6.2012.

Tiloille on lähetetty lomakkeen lisäksi hakuohjeet EU-palkkioiden ja kansallisen uuhituen hakua varten, joista tarkemmat hakuohjeet voi tarkistaa. Teuraskaritsan laatupalkkiosta on ohjeistettu samassa hakuohjeessa EU:n uuhipalkkion kanssa.

Teuraskaritsan laatupalkkion hakuaika on tänä vuonna sama kuin uuhipalkkiolla, 1.2.-29.2.2012. Jos viljelijä on jättänyt osallistumisilmoituksen 177 teuraskaritsan laatupalkkioon jo vuonna 2011, osallistumisilmoitusta ei tarvitse jättää tänä vuonna uudestaan. Osallistumisilmoitus on voimassa toistaiseksi niin kauan kuin palkkiojärjestelmä on voimassa tai viljelijä peruuttaa sen.

Myös uuhipalkkiokiintiöiden hakuaika on 1.2.-29.2.2012. Lomake 122 palautetaan hakuaikana ELY-keskukseen.

Mavin hakuohjeiden ja lomakkeiden sijainti Internetissä muuttuu: uusi osoite on www.suomi.fi. Lomakkeet löytyvät uudelta sivustolta lomakkeen numerohaulla tai esimerkiksi hakusanalla uuhi. Viljelijätukiin liittyvää tietoa on myös Mavin nettisivuilla www.mavi.fi.

Marika Lehtinen
Maaseutuvirasto

LAMPUREILLA HYVÄ EDUSTUS MTK-LIIOTTOJEN JOHTOKUNNISSA

Vuosi 2012 toi tullessaan useita uusia lampureiden edustuspaikkoja MTK-Liittojen johtokunnissa. *Outi Sirola* nousi MTK-Pohjois-Karjalan, *Tapio Rintala* MTK-Varsinais-Suomen ja *Pia Parikka* MTK-Hämeen johtokuntaan. MTK Lapin johtoryhmään tuli valituksi peräti kaksi lampuriedustajaa: *Matti Rissanen* Sodankylästä ja *Urpo Sarajärvi* Ranualta.

MTK-Liitoilla on vahva merkitys alueatasolla tapahtuvassa edunvalvonnassa. Esimerkiksi kaavoitus- ja maankäyttöasiat kuuluvat MTK-Liittojen tehtäväkenttään.

SUOMALAISET LUOTTAVAT TUOTANTOELÄINTEN HYVINVOINTIIN

Suomalaiset ovat nousseet kansainvälisessä vertailussa esiin luottavaisena kansakuntana tuotantoeläinten hyvinvointikysymyksissä. Eurooppalaisessa vertailututkimuksessa suomalaiset arvioivat 25 EU-maan kansalaisista kaikkein myönteisimmin lypsylehmien ja sikojen hyvinvoinnin tasoa ja suhtautuivat luottavaisimmin eurooppalaiseen eläinsuojelulainsäädäntöön.

Samansuuntaisia tuloksia on saatu kotimaisessa suomalaisten eläinkäsityksiä tutkivassa hankkeessa. Selvä enemmistö, 57-79 prosenttia, arvioi eläinten hyvinvoinnin hyväksi tai melko hyväksi tavanomaisessa nauta-, lammas- ja porotuotannossassa. Intensiivisen eläintuotannon kohdalla luottamus oli selvästi heikompaa. Siipikarjan ja sikojen hyvinvointia piti erittäin tai melko hyvänä 28-41 prosenttia vastaajista.

EHK; Kansallinen eläinten hyvinvointiraportti 2011
Eila Pennanen

SIVUTUOTEASETUKSEEN MUUTOKSIA

Maa- ja metsätalousministeriö antoi vuoden vaihteessa kaksi uutta kotieläinten sivutuotteita koskevaa asetusta.

Sivutuotteiden hävitykseen syrjäisillä alueilla ei tullut suurta periaatteellista muutosta verrattuna aiempaan asetukseen. Heinäkuun alusta lähtien kotiteurastuksessa syntyvien sivutuotteiden hävitys hautaamalla on kuitenkin sallittu ainoastaan syrjäisillä alueilla, mikä on uutta vanhaan järjestelmään verrattuna.

Tämä tarkoittaa, että keräilyvelvoite koskee heinäkuusta lähtien myös kotiteurastuksessa syntyviä sivutuotteita. Asetuksen kiristys johtuu lokakuisesta sivutuotemissiosta, jossa Suomi sai huomautuksen sallittuaan teurassivutuotteiden hautaamisen sivutuoteasetuksen vastaisesti. Nyt asetus kieltää kaikkien teurastuksessa syntyvien sivutuoteluokkien hautaamisen eläinlajikohtaisilla keräilyalueilla märehitijöiden ja sikojen osalta.

Kotiteurastuksessa syntyvät jätteet ei-syrjäisellä alueella tulisi siis asetuksen mukaan laittaa raatokeräilyyn mukaan ja hävittää Honkajoen renderöintilaitoksessa. Honkajoki Oy ei ole vielä ohjeistanut käytännöistä. Yhtiö suhtautuu kuitenkin positiivisesti jätteiden keräilyyn raatokeräilyn yhteydessä. Jos keräily saataisiin valtion tuen piiriin, asia helpottuisi käytännön järjestelyjen ja kustannustenkin suhteen.

Monet ovat jo ennustaneet uuden velvoitteen lopettavan kotiteurastukset tyystin, mutta koetetaan löytää asialle järkevä ratkaisu. MTK ja lammasjaosto käyvät MMM:n ja Eviran kanssa neuvotteluja kustannuksista ja käytännön sovelluksesta.

Jukka Markkanen
MTK

Vuoden 2012 indeksilaskenta-aikataulu:

Uudet BLUP-indeksit lasketaan aina parittomien viikkojen perjantaina. Saman viikon keskiviikkona mennessä WebLampaaseen tallennetut tuotosseurantatiedot ehtivät mukaan indeksilaskentaan.

INDEKSIT LASKETAAN PARITTOMIEN VIIKKOJEN PERJANTAINA

Lampaiden BLUP-indeksien laskenta-aikataulu on tiivistynyt ja vakiintunut WebLampaan myötä. Lampaille julkaistaan uudet BLUP-indeksit jokaisen parittoman viikon perjantaina. Kaikki viimeistään saman viikon keskiviikkona WebLampaaseen tallennetut tiedot ehtivät mukaan laskentoihin.

Suomalaiset lampaat saavat uudet indeksit joka toinen viikko. Uusi laskenta-aikataulu on Pohjoismaiden tihein, ja mahdollistaa nopean perinnöllisen edistymisen katraissa.

BLUP-indeksit lasketaan kasvu-, lihakuus- ja rasvoittumisolminaisuuksille sekä näistä kootulle kokonaislihantuotantokykyä kuvaavalle yhdistelmälle, jota kutsutaan lihantuotantoindeksiksi. Lisäksi lampaiden geneettinen taso arvioidaan teurasluokan periyttämiskyvylle.

Täydelliset indeksit saadaksesen karitsalta tulee olla mitattu ja tallennettu WebLampaaseen kolmen päivän, kuuden viikon ja neljän kuukauden painot, selkälihaksen ja –rasvan paksuus sekä eläväEUROP-arvostelu. ProAgrian lammassuoritusarvioijat tekevät eläväEUROP-arvosteluja ja selkälihaksen ja rasvan paksuuden mittauksia ultraäänellä.

Kuva: Pia Parikka

Lampaiden viralliset jalostusarvioijat kokoontuvat vuosittain yhdenmukaistamaan ultraäänilaitteensa ja eläväEUROP-arvosteluskalansa.

ALKUPERÄISROTUJEN KASVATTAMINEN – YMPÄRISTÖTUEN ERITYISTUKISOPIMUS

Tänä keväänä on jälleen mahdollista hakea alkuperäisrotuisille lampaille ja vuohille alkuperäisrotujen kasvattamisen sopimusta ja sitä kautta tukea. Alkuperäisrotujen kasvattaminen on ympäristötuen erityistukisopimus.

Tuella pyritään turvaamaan taloudellisesti, tieteellisesti ja kulttuurihistoriallisesti arvokkaiden paikallisten rotujen ja niiden erityisominaisuuksien sekä näiden rotujen perinnöllisen muuntelun säilyminen. Alkuperäisrotu sopivat hyvin esimerkiksi perinnemaisemien hoitoon.

Tuki maksetaan sopimuseläimistä sopimuksen mukaisten eläinyksiköiden (ey) ja ilmoituksen perusteella seuraavasti: Suomen-, ahvenanmaan- ja kainuunharmaaslampaat ja suomenvuohet 270 €/ey.

Tuen maksatusta on haettava vuosittain päätukihakulomakkeella 101B ja toimittamalla ELY-keskukseen erillinen ilmoitus (lomake 218M). Maksatushakemuksen (lomake nro 218M) myöhästyessä tukea alennetaan tai sitä ei makseta lainkaan sopimusvuonna. Maksamista on haet-

tava myös sopimuksen pitämiseksi voimassa. Tuki maksetaan vuosittain kahdessa erässä, joista ensimmäinen aikaisintaan syyskuussa.

Hakemus sopimukseksi toimitetaan ELY-keskukseen (lomake 257). Hakuaika on keväisin kerran vuodessa päätukihakun yhteydessä. Sopimuskausi alkaa 1.5. ja se on viisivuotinen.

Nautojen, lampaiden ja vuohtien on oltava vähintään yhden vuoden ikäisiä sopimuskauden alkaessa. Sopimus voidaan tehdä, kun lampaita tai vuohtia on vähintään kolme.

Lampaista ja vuohtista on esitettävä ajan tasalla oleva pitopaikka-kohtainen eläinluettelo. Eläinten on kuuluttava luotettavaan tarkkailu- tai rekisteröintijärjestelmään polveutumisen selvittämiseksi koko sopimuskauden ajan.

Sopimuksen tekeminen edellyttää voimassa olevaa ympäristötukisopimusta ja sitä, että tuen hakija sitoutuu kasvattamaan tukeen oikeuttavia eläimiä viiden vuoden ajan lisäämistarkoituksessa. Edelly-

Hyväksyttävät rekisterit sekä rotupuhtaustodistuksen antajat ovat:

Suomen- ja kainuunharmaaslammasta: ProAgria Maaseutokeskuksen Lampaiden tuotosseurantarekisteri, ProAgria Maaseutokeskukset

Ahvenanmaanlammasta: ProAgria Maaseutokeskuksen Lampaiden tuotosseurantarekisteri tai Föreningen Ålandsfår rf:n ylläpitämä rekisteri, ProAgria Maaseutokeskukset tai Föreningen Ålandsfår rf

Suomenvuohi: Viljelijän oma ilmoitus

tyksenä on astutus- ja jalostuskäyttö ja eläinten puhdasrotuisuus. Lisäksi sopimukseen haettujen eläinten tulee olla hakijan hallinnassa koko sopimuskauden ajan.

Lampaiden ja vuohtien sopimusten liitteeksi vaaditaan rotupuhtaustodistus sekä tarvittaessa todistus laidunnuksesta.

Ulla Sihto
Maaseutuvirasto

Tuoretta satoa

KOONNUT: Pia Parikka ja Terhi Torikka

LAPPILAINEN LAMMAS JA PORO MESSUJEN TÄHTINÄ

Viime marraskuussa järjestettyjen Tampereen Käden taidot -messujen päänäyttely oli Lapin käsityökulttuuria esittelevä Tähtinä lappilainen lammas ja poro -näyttely, jossa yhdistyivät lappilainen käsityö, perinteinen muotokieli ja moderni käsityömuotoilu.

Lampaasta ja porosta saatavia materiaaleja (luu, nahka, talja, villa) hyödynnettiin sekä perinteisissä että moderneissa tuotteissa. Ihastusta herättänyt näyttely kertoi, kuinka poro ja lammas on mahdollista hyödyntää kokonaisuudessaan.

Näyttelyssä tuotiin esille hankelampureiden valmistamia sekä lyhteistyöyritysten lammasraaka-aineesta kehittämiä uusia tuotteita

Näyttelyn toteutti ProAgria Lapin Yhteistyöllä kilpailukykyä -hankekokonaisuuden lammasosio, Saamelaisalueen koulutuskeskuksen Sarvesta tytimeen -hanke ja PPK:n Arctic Label 2 -hanke.

Kuva: Anne Närhi

Messuosaston antia: etualalla hankkeessa kehitetyt uudet tuotteet Kreetta Poikelan/Polkka valmistamat lampaannahkossut sekä Kati Juujärven tekemä lampaantaljalakki. Taustalla Riitta Tiljan kasvivarjattuja lankoja.

LAMPAAT MUKAAN MAATILOJEN TULEVAISUUSKARTOITUKSEEN

Lammastalous on ensimmäistä kertaa mukana Maatilojen kehitysnäkymät 2020 -tutkimuksessa, jossa selvitetään maatilojen suunnitelmia keskipitkällä aikajänteellä.

Tutkimukseen satunnaisotannan kautta valituille maatiloille on tammi-helmikuussa lähetetty kyselylomake ennakkotutustumista varten. Vastaukset kerätään puhelimitse. Kysymyksiin voi vastata myös verkossa. Tutkimuksessa on mukana 300 lammastilaa.

Vuoteen 2020 maatalouden tulevaisuusnäkymiä valottavan tutkimuksen koontiraportti valmistuu kesäkuussa. Maatilojen kehitysnäkymät 2020 -tutkimuksesta vastaa TNS Gallup – Suomen Gallup Elintarviketieto Oy. Lammastaloussäätiö osallistuu tutkimuksen rahoitukseen.

PAINOTIEDOT SIIRTYVÄT WEBLAMPAASEEN SÄHKÖISESTI

TrueTest ja Iconix-digivaakojen ja WebLampaan välille on rakennettu tiedonsiirtoyhteys. Tiedoston tuottavasta TrueTestin tai Iconixin digitaalisesta vaa'asta on mahdollista siirtää lampaiden painoja WebLampaaseen suoraan. Käyttäjä hakee tiedoston tietokoneeltaan ja saa listan tuotavista painoista näkyviin WebLampaaseen. Painot siirtyvät WebLampaaseen, kun käyttäjä tallentaa ne.

WebLammas laskee painotietojen perusteella eläimille päiväkasvut, teuraskypsyyssennusteet ja eläinten perinnöllistä tasoa kuvaavat kasvuindeksit. Painoja käytetään myös uuhituotosten ja suhteellisten painojen laskennassa.

Digitaalisten painotietojen lataus on mahdollista kaikille WebLampaan täysversion käyttäjille kaikille ProAgrian lampaiden tuotosseurantaan kuuluville tiloille.

KERINTÄÄ EHDOTETTIIN OLYMPIALAJIKSI

Yle uutisoi tammikuussa, että Uusi-Seelannin maanviljelijöiden etujärjestö ehdottaneen lampaiden kerinnän ottamista olympialaisten näytöslajiksi. Uudessa-Seelannissa järjestetään maaliskuussa kerinnän maailmanmestaruuskisat, ja järjestön mukaan nyt olisi oikea hetki hakea lajille laajempaa kansainvälistä tunnustusta.

Uuden-Seelannin viljelijäjärjestö vertaa tiedotteessaan keritsijöitä urheilijoihin. Keritsemisen miesten maailmanennätystä hallussaan pitävä irlantilainen *Ivan Scott* parturoi 749 lammasta kahdeksassa tunnissa. Uuden-Seelannin *Kerri-Jo Te Huia* sai puolestaan naisten maailmanennätyksen nimiinsä keritsemällä 507 lammasta kahdeksassa tunnissa.

Uuden-Seelannin viljelijäjärjestö haluaisi kerinnälle laajempaa kansainvälistä tunnustusta. Kuvassa kanadalainen ammatti-keritsijä Peter Kudelka kerintänäytöksessä.

Kuva: Terhi Torikka

LAMMASKOULUTUSTA SALPAUKSESSA

Koulutuskeskus Salpaus on aloittanut Asikkalan luonnonvara-alan toimipisteessä lammastalouskoulutuksen. Koulutus on kaikille avointa täydennyskoulutusta, mutta se toimii myös karjalouden ammattitutkinnoissa osana.

Tammi-maaliskuussa toteutettava tiivis koulutuskokonaisuus koostuu kymmenestä lähipäivästä, joissa lampaista lähestytään ruokinnan, hoidon, lampolaratkaisuiden, kannattavuuden ja jalostuksen sekä eläinten käsittelyn näkökulmista.

Salpauksen lammaskoulutukset keskittyvät viikonloppuihin. Koulutus on mahdollista ostaa kokonaispaketina tai osallistua yksittäisiin päiviin. Omaehtoisena koulutuksena kokonaispaketin hinta on 200 euroa sisältäen tutkintomaksun. Yksittäisen koulutuspäivän hinta on 85 euroa.

Kuva: Juha Moisander

SUFFOLKIA SUOMEEN

Suomen lammasektorille on tullut uusi rotu, suffolk. Rotu on kehitetty Englannissa lihan tuotantoon ja sen ominaispiirre on muun muassa musta pää.

Orimattilalainen Anttilan tila toi viime joulukuussa Tanskasta Suomeen 15 suffolk-uuhta ja kolme pässiä. Isäntä *Juha Moisanderin* mukaan tarkoituksena on alkaa jalostaa rotua ja saada sille jalansijaa Suomessa. Tila on jo pitkään jalostanut hereford-nautoja ja halusi nyt lisää mielenkiintoa lammaspuoleen. Ennestään tilalla oli suomenlampaita ja dorset-risteytyksiä. "Suffolk puuttui Suomen lammasektorilta", Moisander sanoo.

Rotuun on tarkoitus panostaa tosissaan ja tulevaisuudessa tila aikoo myydä esimerkiksi risteytyskäyttöön laadukkaita päsejä. Parhailaan Moisanderit kartoittavat rodun siementilannetta maailmalla ja etsivät parasta mahdollista ainesta. "Jalostajan on aina myytävä parasta, oikotietä onneen ei ole."

Kuva: Eila Pennanen

LAMMAS OPPII MUISTAMAAN KASVOT

Cambridgen yliopiston tutkimukset ovat osoittaneet ihmisten ja lampaiden kasvomuistiin osallistuvien hermojärjestelmien toiminnan olevan hyvin samankaltaista ja tapahtuvan samoilla ohimo- ja otsalohkojen alueilla. Lampaat oppivat tunnistamaan valokuvista ainakin 50 lammasyksilön ja 10 ihmisyksilön kasvot ja muistamaan ne jopa kahden vuoden ajan.

InterNorden 2012

Färsaarilla 11.-14.6.2012

Lisätietoja: www.bst.fo/Default.aspx?ID=12470

Ilmoittautumiset helmikuussa: Pia Parikka

UUSI VIRUS AIHEUTTAA EPÄMUODOSTUMIA

Naudoista löydettiin viime syksynä Saksassa uusi virus, joka nimettiin löytöpaikan mukaan Schmalleberg-virukseksi. Saksan lisäksi sitä on todettu Alankomaissa ja Belgiassa.

Virusta on löydetty myös lampaista ja vuohista. Erityisesti karitsoissa on ilmennyt epämuodostumia, joita epäillään viruksen aiheuttamiksi.

Karitsoilla on havaittu jäykistyneitä tai koukistuneita niveliä, kieroja kauloja ja selkiä ja vakavia aivojen epämuodostumia (vesipää ja vajavaisesti kehittyneet aivot). Karitsat ovat olleet täysiaikaisia, mutta syntyneet kuolleina tai kuolleet pian syntymän jälkeen.

Schmalleberg-virus kuuluu ortobunyaviruksiin, jotka tarttuvat eläimestä toiseen hyönteisten, kuten hyttysten ja polttiaisten, välityksellä. Virus ei todennäköisesti tartu ihmiseen.

Virus todettiin ensimmäisen kerran lehmissä, joilla oli kuumetta, yleistä huonovointisuutta, ruokahaluttomuutta ja joiden maidontuotanto laski huomattavasti. Toipuminen kesti useita päiviä.

Viruksen leviäminen on tällä hetkellä epätodennäköistä, koska polttiaiset eivät ole aktiivisia. Taudin leviäminen Suomeen ei Eviran mukaan näytä todennäköiseltä.

Mikäli epämuodostuneita karitsoja, kilejä tai vasikoita syntyy, niistä on kuitenkin tärkeää ilmoittaa kunnaneläinlääkärille. Kunnaneläinlääkärin tulee aina ottaa myös yhteyttä, jos epäilee eläinten oireiden sopivan tarttuvaan tautiin.

Tutkimus avasi myös yllättävän näkökulman siihen kuinka lampaat kokevat ihmisen. Yrittäessään tunnistaa ihmiskasvoja lampaiden aivoissa aktivoituivat samat hermoradat, joita ne käyttivät koirien tunnistamiseen. Pitkästä domestikaatiohistoriasta huolimatta lampaat näyttäisivät kokevan ihmisen saalistajaeläimen kaltaisena uhkana. Tutun hoitajan kuvan kohdalla koiria tunnistavat hermoradat vaikenivat ja toisia lampaista tunnistavat hermoradat aktivoituivat. Luotettava, tuttu ihminen on lampaan silmissä lajitoveri ja yksi lauman jäsen.

Eila Pennanen

Nature 414, 165-166

”Virossa on päätetty harven-
taa susikantaa voimakkaasti,
viime vuonna myönnettiin 110
kaatolupaa, mikä on melkein
puolet maan susikannasta.”

Lampureilla samat ongelmat Suomenlahden molemmin puolin

**Lokakuun lopulla Hyvä Lammas!
-hanke teki opintoretken ete-
läiseen naapuriimme Viroom.
Mukana oli nelisenkymmentä
innokasta lampuria.**

Teksti ja kuva: **Riikka Miikkulainen**

L ammasneuvoja *Kaie Ablskog* toimi matkalla oppaana ja tulk-
kina. Vierailimme usealla lam-
mastilalla, kehräämössä, turkismuok-
kaamossa ja käsityömuseossa. Osan
matkaa meillä oli mukana myös Vi-
ron lammassneuvoja *Kylli Vikat*, joka
kertoili ajankohtaisia uutisia Viron
lammastaloudesta. Hyvin saman-
laisten ongelmien parissa painitaan
Suomenlahden molemmin puolin.

Lihan ja muiden tuotteiden hinta
puhuttaa, samoin sudet ja muut pe-
dot. Sudet, ilvekset ja karhut ovat to-
dellinen riesa lammastiloille, petoja
on Virossa huomattavasti tiheämmäs-
sä kuin Suomessa. Parin viime vuo-
den aikana pedot ovat tappaneet yli
1000 lammasta ja useita kymmeniä
nautoja. Petovahinkojen määrä on
kokoajan kasvussa. Virossa onkin
päätetty harventaa susikantaa voi-
makkaasti, viime vuonna myönnet-

tiin 110 kaatolupaa, mikä on melkein
puolet maan susikannasta. Susijahtiin
on syynä myös susipelko. Maaseu-
dulla ihmiset kuljettavat lapset kou-
luun autolla susien pelossa ja vält-
tävät pimeällä ulkoilua.

Virossa on käytössä pääasiassa
vain kaksi lammassrotua”; Eestin
Valkeapäätä ja Eestin Mustapäätä. Var-
sinaisesti nämä eivät ole rotuja, vaan
jalostusohjelmia. Valkeapäät risteyte-
tään texelin tai dorsetin kanssa, must-
apäällä käytetään oxford downia ja
suffolkia isäpässeinä. Tapasimme-
kin yhdellä tilalla Suomesta ostetut
komeat dorset passit.

Perinnekäsityöt ovat Virossa to-
della suosittuja, monella tilalla oli
oma puoti, jossa myytiin tilan omista
villoista valmistettuja kirjoneulesuk-
kia ja -lapasia sekä muita tuotteita.
Myös suuremmissa kaupungeissa oli
käsityöpuoteja, joiden hintataso oli
suomalaisille todella edullinen. Moni
sukka ja lapanen ja muu neuletuote
saikin uuden kodin Suomen puolelta
kuin myös Raasikun kehräämön teh-
taanmyymälän monenmoiset värikkäät
lankavyyhdet ja huovutusvillat.

Yksi mielenkiintoisimmista koh-
teista oli Rägaveren kartano Lääne-
Virumaalla, jossa isoa lammaskatras-
ta kasvattaa amerikkalainen *Morgan*

Hammarbeck perheensä kanssa. Ti-
lalla on parisen tuhatta uuhia, jonka
lisäksi ostetaan vuosittain noin 3000
karitsaa kasvamaan. Tilalla on oma
teurastamo, jossa teurastetaan noin
100 karitsaa viikoittain, juhlapyyhiä
ennen jopa 300 karitsaa viikossa.

Suurin osa lampaista elää ulko-
na ympäri vuoden, laiduntamassa
kartanoa ympäröivillä kumpuilevilla
laitumilla. Osa laitumista oli aitaama-
tonta maastoa, josta lampaat yöksi
ajettiin pieneen sähköaitaukseen. Ti-
lalla jatkojalostettiin itse kaikki taljat
erilaisiksi tuotteiksi istuinalustoista
tossuihin ja liiveihin. Taljat läheteti-
tiin muokkaukseen Puolaan, jossa
Hammarbeckin mukaan oli edulli-
sempää kuin Virossa. Skineksin nah-
kamuokkaamolla Jogevasa hinta oli
noin 15 euroa per talja, eli aika hal-
valla siellä Puolassa sitten tehdään.

Matka oli hyvin avartava ja opet-
tavainen, emme juuri nähneet uusia
hienoja lammashalleja, vaan enim-
mäkseen oli hyödynnetty vanhoja
sovhoosien aikaisia rakennuksia ja
koneita. Silti näihin karun näköisiin
rakennuksiin oli saatu tehtyä oikein
toimivia lampoloita. Lammastalous
on Virossa myös kasvava tuotan-
nonala, joten varmasti uusiakin hal-
leja rakennetaan tulevaisuudessa.

Maisemalaidunnuksella suuri merkitys Keski-Euroopassa

Maisemanhoidolla on yllättävän suuri merkitys tulonlähteenä eläinmäärältään suurillakin, jopa muutaman tuhannen eläimen, keskieuropalaisilla lammas- ja vuohitiloilla.

Teksti ja kuva: **Elina Vainio**
ProAgria Etelä-Pohjanmaa

Maisemanhoidon merkitys tuli esiin tilavierailuilla keuhalla 2011 Lounais-Saksassa ja Hollannissa. Ranskassakin laiduntamista pyritään lisäämään. Lämpurien opintomatka oli osa ProAgria Etelä-Pohjanmaan Monipuolinen lammis ja vuohi -hanketta.

Lounais-Saksa on vuoristoista aluetta. Hollannissa tuottavimmat laidunalueet on varattu nautakarjan laiduntamiseen. Yleisesti lampailla laidunnetaan vaikeakulkuisempia ja niukkatuottoisempia alueita, kuten sotilasharjoitusalueet, luonnonsuojelualueet, katajaiset mäet, joutomaat, patojen reunamat... Saksassa luonnonniityt ovat tiloilla yleisesti käytössä, niillä on niin maisemanhoidollisesti kuin rehutaloudellisesti merkitystä. Luonnonniittyjen laidunnusta tuetaan, mutta tuet vaihtelevat osavaltioittain.

Vuohet sopivat rinnelaitumille

Maisemanhoito on myös vuohitiloille tärkeä tulonlähde. Vuohet selviävät jyrkilläkin rinteillä ja syövät mielellään pensaita, ne sopivat siis erityisen hyvin jo pensoittuneisiinkin kohteisiin.

Neubrechin tilalla Guldentalissa, lampaat ja vuohet laidunsivat hyvässä sovussa. Vuohet eivät puskeneet lampaita ja pysyivät sähkölangan takana.

Maisemanhoito kehittää turismia alueella, sillä laidunnus pitää maisemat avoimina ja laiduneläimet luovat tunnelmaa, positiivisia mielikuvia.

Hollantilaisella Schaapskooi Mergellandin tilalla Epenissä yleisö pääsee tutustumaan maisemanhoitoon paimenkoiranäytösten ohessa. Tila myös vuokraa eläimiä ja tietotaitoa ympäristöjärjestöille luonnonaluiden hoitoon.

Roermondissa laiduntaa joka kesä lammislauma ympäri kaupunkia. Lammastilallinen *Paul Silkens* saa

pääasiallisesti tulonsa lampaidensa kaupungille tekemästä puistojen hoidosta. Silkens kertoo ihmisten suhtautuvan kaduilla liikkuvaan lammislaumaan hyvin myönteisesti.

Paimenilla on vielä töitä

Paimennuksella on Keski-Euroopassa satojen vuosien perinteet ja sitä hyödynnetään yhä. Paimen koirineen kiertää lauman kanssa laidunnettavalla alueella päivällä, yöksi lampaat kerätään kokooma-aitaukseen. Paimennus mahdollistaa suurienkin alueiden laidunnuksen ilman aitaamistöitä, toimivat paimenkoirat ovat siis ratkaisevan tärkeitä. Saksassa vierailukohteissa käytettiin saksanpaimenkoiran vanhaa paimenlinjaista rotua, Hollannissa border collieta.

Maisemanhoidon tuotteistuksesta voi ottaa mallia Suomeenkin. Se voi olla mahdollisuus lisätuloihin tukien kautta tai liittännäiselinkeinoja kehittämällä. Laidunalueita voi etsiä muun muassa Laidunpankin kautta.

Laidunpankki UUDISTUI

Tämän vuoden alusta internetin Laidunpankki-palvelu on uudistettu helppokäyttöiseksi. Laidunpankin avulla voit hankkia lisälaidunta eläimillesi tai tarjota eläimiä maisemalaiduntajiksi. Nyt sivustolle kirjautuminen ja sieltä tietojen etsiminen on helppoa. Palvelun käyttö on maksutonta. Laidunkausi lähestyy ja tavoitteena on, että laidunnus monissa muodoissa lisääntyisi.

Hyödynnä entistä helpommin Laidunpankin palvelut

- kohtauspaikka maanomistajille ja laiduneläinten omistajille
- laiduntamis- ja maanvuokrasopimukset
- opas maisemalaidunnukseen
- tietoa kustannuksista ja ajankohtaisista asioista

Tervetuloa tutustumaan

www.laidunpankki.fi

Riikka Söyrinki

maisemanhoidon neuvoja ProAgria Pirkanmaa, maa- ja kotitalousnaiset

Lammaspäivät Mikkelissä

Lihaa ja villaa savolaisittain

Valtakunnallisten Lammaspäivien opintoretellä tutustuttiin kahden bussilastillisen voimin Itä-Suomen lammasannin erityispiirteisiin: lukuisiin jalostuslampoloihin, Suomen suurimpaan kehräämön ja tehokkaaseen risteytystuotantoon.

Teksti ja kuvat: Pia Parikka

Aina Valtakunnalliset Lammaspäivät ovat olleet suosittuja, mutta harvoin on ollut tarpeen ryhtyä kiertämään kohdemaakuntaa kahden lampuribussilastillisen voimin. Syksyllä 2011 näin tapahtui. Mukaan oli lähtenyt suuri joukko tuottajakonkareita mutta myös ilahduttavan paljon lammastalouden aloittamisesta kiinnostuneita. Tietoja ja kokemuksia vaihdettiin tiiviisti.

Laatuvilla kelpaa Kehräämön

Suomen suurin villan jatkojalostaja, perinteikäs Pirtin Kehräämö, esitteli laatuvillan reseptin. Runsas kuivitus, kerintä mieluiten kahdesti vuodessa kerralla oikeaan pituuteen, tarkka lajittelu laadun ja värin mukaan sekä asianmukainen säilytys hengittävässä säikeissä kuivassa varastossa

riittää yleensä laadukkaaseen lopputulokseen.

Likainen ja huonolaatuinen villa on ollut jossain määrin ongelma viime vuosina. Ylituotannon tukkimat villan maailmanmarkkinat ovat laskeneet tuottajahinnan Suomessakin alas. Pieni hinta ei ole motivoinut tuottamaan laatua. Toisaalta kun laadussa on ollut parantamisen varaa, ei hintaakaan ole voitu nostaa. Tilanne vaikuttaisi olevan kuitenkin purkautumassa, sillä villamarkkinat ovat elpyneet viime vuoden kuluessa.

Siitospeläimiä jalostuslampoloista

Itä-Suomeen on muodostunut jalostuslampolatihentymä: Putkisaloon

Dorset, Woolenbergin ja Raja-Karjalan oxford downit ja Noittaaan tilan kainuunharmakset tarjoavat laadukkaita siitospeläimiä puhdasrotu- ja risteytystuotantoon koko maahan.

Alueella on tehty kovasti töitä jalostuksen puolesta, mikä heijastuu eläinaineksen korkeana tasona myös muiden rotujen osalta. Jatkossa on lupa odottaa vielä lisää, sillä Itä-Suomeen on vasta hankittu lampaiden selkälihakseen ja -rasvan paksuuden mittaamiseen soveltuva ultraäänilaite, jolla voi lisäksi tehdä tiineystarkastuksia. Myös vasta käynnistynyt Tosilampuri-hanke tulee panostamaan eläinaineksen kehittämiseen.

Aktiivisen jalostuslampolatoiminnan lisäksi Itä-Suomessa on pitkät perinteet ja runsaasti kokemusta kolmen rodun tehokkaasta risteytystuotannosta. Tämä tietotaito tulee tarpeeseen lähi vuosina, sillä alueella viritellään erittäin suureen lampaanlihanuotannon kasvuun tähtäävää hanketta.

Rahiteurastus, -leikkuu ja -pakkaus.

Ostan myös lammasta ja karitsaa.

www.muhniemenlahtivaja.fi
puh. 040 578 6317

Paimenkoirat ovat korvaamaton apu ja intohimon kohde Johanna ja Severi Hirvosen Inkilänhovissa. Koiria kasvatetaan, käytetään, koulutetaan ja myydään.

Susanna Nuutinen kertoi vanhan hirsinavetan muodonmuutoksesta nykyaikaiseksi lampolaksi.

Lampolan monet kasvot

Etelä-Savon opintoretki osoitti jälleen, kuinka monimuotoinen lampoloiden kirjo voi olla. Kylmä konehallityyppinen rakennus poikittaisine ruokintapöytineen, entinen lypsykarjanavetta vintiltä pudotettavine säilörehuineen, vuosisatoja nähnyt hirsinavetan runko nykyaikaisine si-

sustuksineen ja entinen lypsyasema mittatilaustyönä tehtyine juomakuppillisine väliaitoinen taipuivat kaikki oivallisesti lampaiden käyttöön.

Rakennusten välillä on eroja käytettävyydessä ja koneistettavuudessa, mutta huolellisella suunnittelulla lähes jokainen rakennus voi soveltua lampaiden kasvatukseen.

Putkisaloon dorset-pässit jaloittelevat myös talvisin.

Lampaat sujautettiin paimenkoiran avulla ränniin, punnittiin digitaalivaa'alla, jalostusarvosteltiin ja pyörätettiin sorkanleikkuuta varten lampaankääntökoneeseen opintoretken työnäytöksissä Putkisalossa.

KOTIMAISET LAATULAMMASAIDAT!

Nyt oiva tilaisuus saada tuotteita mukaasi Suomenlammasyhdistyksen kevätkokouksen yhteydessä Seinäjoelta 14-15.3.12
Soita tilauksesi H e t i !

- ❖ Pyöröpaalihäkit
- ❖ Karitsaportit
- ❖ Hoitoportit
- ❖ Lisäkaarilla katokset
- ❖ Lämmitettävät juomakupit
- ❖ Tuotepiirihimme kehitty, tiedustele uutuuksia!
- ❖ Myös tilaajan erikoismitoilla tehdyt tuotteet

Katso esittelyvideo:
www.youtube.com/hakusanalla/ammastarvikkeet

Reino & Raija Louko
050 521 0082
www.retronik.com

REHU-ÄSSÄ OY

- **LAMMASKIVENNÄISIÄ** myös luomutuotantoon hyväksytyt.
- **NUOLUKIVET** myös luomutuotantoon hyväksytyt.

POHJANMAAN REHU-ÄSSÄ OY
PUH: 06 344 4433
FAX: 06 344 4432
email: rehuassa@qnet.fi

Kerittyä & karstattua

KOONNUT: Pia Parikka

Johtaminen osa arkipäivää

Huolellinen suunnittelu ja ennakointi, selkeä tavoiteasetanta ja seuranta yhdistettynä nopeaan poikkeamareagointiin ja rautaiseen tietotaitoon ovat avainasemassa minkä tahansa yrityksen, myös lammastilan johtamisessa.

Pia Parikka

Yrittäjän hyvinvointi edellyttää lisäksi voimavarojen rajallisuuden sekä levon merkityksen ymmärtämistä, tiivistä pitkän linjan lampuri *Outi Sirola* johtamisyhtälön ytimekkäästi Valtakunnallisten Lammaspäivien johtajuusseminaarissa.

Suunnitellusti kohti tavoitteita

Jokainen liike hyvin johdetulla lammastilalla on ennalta suunniteltu ja tarkoin harkittu. Tavoitteena on kulkea kohti kaukana hämmöttävää päämäärää. ”Peräpeiliin katsomisen sijaan, katse tuulilasin läpi pitkälle eteenpäin”, kannusti ProAgria Lihan toimitusjohtaja *Ari Nopanen*.

Tulevaisuuden simulointi korostuu muuttuvassa maailmassa. Budjetoitintyökalut, maksuvalmiuden liikennevalot ja tuotantokalenteri auttavat rahaliikenteen ja työmäärän ennakoinnissa ja tilaneseurannassa.

Aloittavan lampurin on hyvä tuntea yrityksen kehityskaari. Aluksi edessä on alhaisen kannattavuuden kuolemanlaakso josta pääsemiseksi tulee tehdä suunnitelma jo ennen toiminnan käynnistämistä. Yrityksen elinkaarta seuraa nousuvaiheen jälkeen taantumus, joten kurssia on syytä tarkistaa ja uudistuksia tehdä matkan varrella.

Menestyvän yrityksen yhtälö

Tuottavuuden ja yrittäjän hyvinvoinnin yhtälö muodostuu työolosuhteista ja tuotantovälineistä, työn sisällöstä sekä osaamisesta ja johtamisesta. ”Jos yksi tai useampi tekijä yhtälössä on nolla, tuottavuus, hyvinvointi ja taloudellinen tulos romahtavat”, kertoi Nopanen.

Lammastiloilla yleisessä kannattavuustasossa on Nopasen mukaan parantamisen varaa, mutta esimerkit osoittavat että markkinoiden imu on

mahdollista muuttaa hyväksi kannattavuudeksi.

Tilakokojen kasvaessa eteen tulee jossain vaiheessa tilanne, jossa on pohdittava milloin palkataan ulkopuolinen työntekijä. Myös lammastilat ovat alkaneet käyttää ulkopuolista työvoimaa. Lisäksi töitä ulkoistetaan yleisesti. Johtajuusominaisuudet korostuvat, kun useampi taho tulee saada tekemään töitä saman tavoitteen eteen. Yrittäjäominaisuudet tulevat korostumaan lammastiloilla entisestään.

Geenien johtajaksi

Myös eläinainesta tulee johtaa yritysmäisesti. ”Määritä tilasi jalostustavoitteet, laita ne tärkeysjärjestykseen ja valitse tavoitetta tukevat jalostustyökalut”, kannusti lammastalouden kehityspäällikkö *Pia Parikka* ProAgria Keskusten Liitosta. Jalostusjohtajan ominaisuuksissa korostuu tarkkuus eläinhankinnoissa ja -valinnoissa.

Myös oikeat työkalut korostuvat lukemattomien geeniparien ohjauksessa tuotanto-ominaisuusjalostuksessa: hittilistat, WebLampaan sukupuut ja BLUP-indeksit ovat hyvä apu. Astutukset kannattaa ehdottomasti suunnitella jo muutaman sukupolven päähän pitkän linjan tavoitteen mukaisesti. Lisäksi riittävä volyyymi eläinmäärissä takaa sattuman kautta hyvistä eläimistä syntyvät huiput.

”Nuoria lupaavia pässejä olisi hyvä saada käyttöön nykyistä enemmän”, kehotti tutkija *Marja-Liisa Sevón-Aimonen* MTT:ltä. Pässejä olisi myös hyvä kierrättää tilojen kesken, jotta tilojen välille saataisiin geneettisiä linkkejä. Näin BLUP-indeksilaskennan luotettavuus parantuisi.

Parikka neuvoi jalostajia ajattelemaan perinteisestä poikkeavasti. ”Huippu-uuhille voi harkita erikoiskohtelua.” Keinosiemennys, astutus huippupässillä toisella tilalla, tihennetty karitsointi ja alkioiden luovutus ovat vaihtoehtoja saada huippuuhet entistä tuottavammaksi.

Tilojen kesken on suuria eroja eläinten perinnöllisessä tasossa. ”Huippulampoloiden keskitason uuhet voisivat olla toisen tilan aarre.”

Nyt on paras aika huoltaa
keritsinkone

Koneen huolto alk. 26,50 €

Terien teroitus 15 € /pari

TEROITUSPALVELU SIHVO OY

Ravioskorventie 59, 19700 Sysmä

Puh. 040 528 5309 ja 03 717 9977

Kuva: Miilla Alanco

Tapio Rintala ja Pia Parikka (vas.) palkitsivat parhaiten lampaiden tuotseurannassa vuonna 2010 menestyneet lammastilat. Kunniakirjat vastaanottivat Susanna Nuutinen, Tarja ja Juha Krannila, Mikaela Ingo sekä Outi ja Jari Sirola.

Kuva: Pia Parikka

Pirtin Kehräämön uusi toimitusjohtaja Juha Routaharju esitteli Suomen Lammasyhdistyksen syyskokouksessa yrityksen uuden strategian. Tavoitteena on olla maan kärkitoimija villasektorilla.

NOITTAAN TILA VUODEN LAMMASTILAKSI 2011

Helinä Leppäsen Noittaaan tila Tohmajärveltä nimettiin Suomen Lammasyhdistyksen syyskokouksessa Vuoden Lammastilaksi 2011. Tila on kainuunharmaksen jalostuslampola.

Perusteluissa Leppäsen todettiin osoittaneen ihailtavaa antautumista lammastalouteen ja kainuunharmas-rodun säilyttämiseen ja jalostamiseen. Noittaaan tilalla tehdään sitkeästi työtä kainuunharmaksen puolesta työtunteja ja jalostuksesta aiheutuvia kustannuksia laskematta.

Perusteluissa todetaan myös, että lampaan monipuolisuus on otettu rodunjaloitustyössä laaja-alaisesti huomioon. Leppänen ylläpitää kainuunharmaksen geneettistä monimuotoisuutta ansiokkaasti ja hakee yrityksen ja erehdyksen kautta toimivia yhdistelmiä rodun lihakuuden, rakenteen, kasvukyvyn, villa- ja turkisominaisuuksien, ympärivuotisen karitsoinnin ja emo-ominaisuuksien kehittämiseen ja säilyttämiseen.

Noittaaan tilalla on ympärivuotista karitsointia ja lihan lisäksi myös turkikset ja villa hyödynnetään tuotannossa tehokkaasti.

Kuva: Miilla Alanco

Helinä Leppäsen Noittaaan tila on Vuoden Lammastila 2011.

LEINONEN NOUSI SLY:N HALLITUKSEEN

Suomen Lammasyhdistyksen hallitus sai uutta verta Lapista, kun lampuri **Petri Leinonen** Tornion Kukkolankoskelta valittiin VI-alueen edustajaksi seuraavaksi kolmivuotiskaudeksi. Myös Lapin varaedustaja vaihtui kun **Anne Jurva** valittiin Leinosen varajäseneksi.

NOITTAAN TILA

Myytävänä eri-ikäisiä Kainuunharmaksia

- UÄ-mitatut karitsat
- M3-status ja scrapie-valvonta
- 7 sukulinjaa
- luomutila

Helinä Leppänen
Noittaaantie 200
82675 Niirala
TOHMAJÄRVI
050-5944050
helina.leppanen@luukku.com
www.noittaaantila.com

Tutkimustietoa lampaiden toksoplasmoosista

Toxoplasma gondiin aiheuttama toksoplasmoosi on maailmanlaajuisesti yksi yleisimmistä zoonoottisista parasiiteista. Lampailla taudin esiintyvyydestä on rajallisesti tutkimustietoa, mutta esimerkiksi Englannissa sitä pidetään toisena tärkeimmistä abortointeja ja suuria tuotantotappioita aiheuttavista taudeista. Suomalaistutkimuksen tulokset antavat viitteitä toksoplasmoosin aiheuttamien luomisien ja karitsakuolemien yleisyydestä suomalaisessa lammaspopulaatiossa.

Eila Pennanen

Suvi Knaapin lisensiaatin tutkielma *Toxoplasma gondii*-alkueläimen esiintyvyydestä suomalaisissa lampaissa julkaistiin Helsingin yliopiston Eläinlääketieteellisessä tiedekunnassa huhtikuussa 2011.

1940 lampaan seeruminäytettä kerättiin vasta-aineiden määrittämiseksi ympäri Suomea 97 tilalta, kultakin

tilalta 20 näytettä. *T. gondii*-vastaaineita löytyi maan laajuisesti 24,6 prosentilla tutkituista lampaista. Matalin esiintyvyys oli Lapin läänissä ja korkein Ahvenanmaalla. Tutkituista tiloista 76 prosentilta löytyi ainakin yksi lammas, jolta havaittiin vastaaineita loista vastaan. Suhteellisesti eniten tiloja, joilla oli ainakin yksi se-

ropositiivinen lammas oli Itä-Suomen läänissä ja vähiten Lapin läänissä.

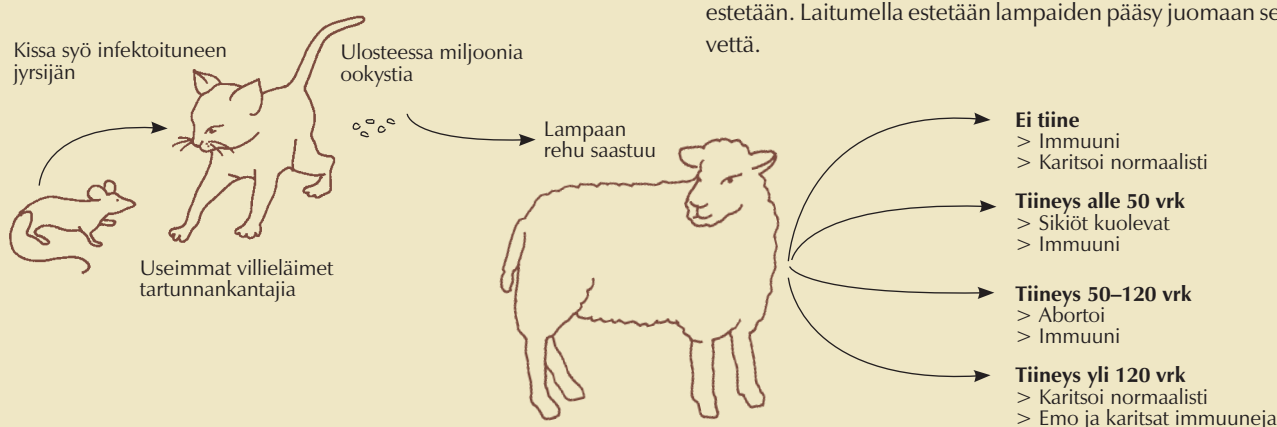
Tulokset osoittavat, että *T. gondii*-alkueläintartuntoja esiintyy Suomessa lampailla ja että lampaat altistuvat alkueläimelle etenkin eteläisimmässä osassa Suomea. Suomalainen lampaanliha on potentiaalinen tartunnan lähde ihmisten *T. gondii*-infektioille, mikäli lihaa ei käsitellä loisen tuhoavalla tavalla, esimerkiksi riittävällä kuumennuksella tai pakastamisella.

Lyhennelmä tutkielman tiivistelmästä. Suvi Knaapi: Toxoplasma gondii-alkueläimen esiintyvyys suomalaisissa lampaissa, Eläinlääketieteellinen tiedekunta, Helsingin yliopisto 2011.

LAMPAAN TOKSOPLASMOOSI

- Aiheuttaja: yksisolainen zoonoottinen loiselio *Toxoplasma gondii*, jonka pääisäntiä ovat kissaeläimet ja väli-isäntiä kaikki tasalämpöiset eläimet. Loinen lisääntyy suvullisesti vain pääisännässä. Väli-isäntä infektoituu pääisännän ulosteissaan levittämien ookystien välityksellä.
- Tartunta voimakkaampi ja vaarallisempi väli-isännälle kuin pääisännälle.
- Lampaan tartunta peräisin infektoituneen kissan ulosteesta olevien *Toxoplasma gondii* ookystien saastuttamasta laitumesta tai rehusta. Ookystat voivat säilyttää tartuttamiskykynsä maaperässä jopa vuoden. Vasta infektoituneet nuoret kissat ovat suurimpia tartunnan levittäjiä.
- Lampaalle tartunta aiheuttaa muutaman päivän kuumeen.
- Tiineyden aikana saatu infektio vahingoittaa sekä istukkaa että kehittyvää sikiötä. Seurauksena voi olla abortointi ja heikkoina tai kuolleina syntyvät karitsat tartunnan ajankohdasta riippuen (Kaavio alla).
- Infektio voidaan diagnosoida istukasta, sikiökolvosta ja sikiön muutoksista tai verikokeella.
- Infektiosta seuraa immunitetti, joka on niin vahva ettei abortteja yleensä tapahdu seuraavissa tiineyksissä.
- Lampaan toksoplasmoosia vastaan on kehitetty kaupallinen rokote. Suomessa rokotetta ei ole hyväksytty lampaalle.
- Ulkomailla on käytetty ennaltaehkäisevänä lääkityksenä kokkidostaatteja ja infektoituneiden hoitona spesifejä antibiootteja. Kyseiset lääkkeet eivät ole Suomessa sallittuja tuotantoeläimille.
- Taudin torjumiseksi kissojen pääsy lampolaan tai rehuvarastoihin estetään. Laitumella estetään lampaiden pääsy juomaan seisovaa vettä.

Toksoplasmoosin vaikutukset tartunnan ajankohdan mukaan

Karitsointiajan muistilista

Yleistä

- rehuanalyysit ajoissa --> laadukkaimmat rehut tunnutettaville, imettäville ja karitsakamariin
- varaa ja kunnosta karitsointikarsinoiden aidat ajoissa valmiiksi
- tarkasta lämpölamppujen kunto, hanki varapolttimoita
- varaa juottorehua
- kokoa karitsointitarvikkeet kannelliseen laatikkoon, esim. styroxinen pakasteiden kuljetuslaatikko on kevyt ja kätevä
- pakasta ternimaitoa ja sikiövesiä

Emo

- huomioi kivennäisruokinnan muutokset + tarvittavat vitamiinilisät
- tarkkaile utareterveyttä (älä lypsä suotta ennen karitsointia, ettei vaha-tulppa irtoa)
- tarkista tilanne sisätutkimuksella, jos synnytys viivästyy
- muista pestä uuden ulkosynnyttimet, jos joudut antamaan synnytysapua

- puhdista utareet ja tarkista maidon tulo ensimmäisen karitsan synnyttyä
- huolehdi, että emo nuolee kaikki karitsat kunnolla
- lämpimään veteen sekoitettu propyleni-glykoli-valmiste pirstää myös normaalisti karitsoinnutta uuhia

Karitsa

- tarkasta napa ja peräaukko
- tarkkaile että kaikki kaikki karitsat saavat varmasti ternimaitoa
- tarkkaile, että kaikki karitsat oppivat imemään ja saavat tarpeeksi maitoa
- lehmän ternimaitoa ei sovi pitkäaikaiseen käyttöön
- vasikanjuottorehuista parhaita maitopohjaiset, annostus väkevämpi kuin vasikalle
- pidä karitsointikarsina kuivana ja puhtaana

Karitsointitarvikelaatikko

- talouspaperia
- kertakäyttöhansikkaita (siemennys-hansikkaat kätevimät)
- liukastusainetta
- desinfiointiainetta
- synnytysapulaite tai nailonnarua

Koonnut: **Eila Pennanen**

- kuumemittari, sakset
- puuvillalankaa vuotavan navan sitomiseen
- tuttipullo, nenä-mahaletku, kertakäyttöruiskuja

Lääkekaappi

- propyleeniglykoli-valmiste
- pötsin toimintaa tukeva valmiste
- kalsium-valmiste (mieluummin pastamainen)
- A-D-E-vitamiini, seleeni
- solutestilautanen ja -liuos

Lampuri

- muista levätä aina kun voit
- eläinten huolellinen tarkkailu auttaa huomaamaan mahdolliset ongelmat jo alkuvaiheessa
- mieti ja suunnittele rauhallisesti toimenpiteet kun annat karitsointiapua
- pidä uuhikohtaista karitsois-päiväkirjaa
- joskus tulee epäonnistumisia vaikka tekee kaikkensa, älä masennu vaan muista iloita asioista, jotka menivät hyvin
- opi virheistäsi ja jaa kokemuksia toisten lampureiden kanssa

Kotimaista Startti Maito Instant -maitojuomaa karitsan on turvallista imeä

Toimii hienosti:

- kotimaisesta maidosta valmistettu
- liukenee nopeasti - instantoitu
- hyvä saatavuus kautta maan

Automaattijuottoon
Startti Auto
Tarkka annostelu
Hyvä juoksevuus
Erinomainen puhtaus

Käyttö:

Sekoita 1 dl Startti-jauhetta 2 desilitraan +40 asteista vettä ja käytä tarpeen mukaan, esimerkiksi:

Karitsan ikä vrk	Kerta-annos dl juomaa	juottokertoja päivässä
1	0,5-1,0	5-6
2-7	1,0-2,0	4-5
8-14	3,0-4,0	3-4
15-28	4,0-6,0	3
29-42	5,0-6,0	2

Hyvä saatavuus:

Startti Maito Instant -maitojuomaa on saatavana lampaan kasvattajille meijereiden myymälöistä, K-Maatalouskaupoista sekä Agrimarketeista Suvi Maitojuoma -nimellä.

Startti®

Hyvä Startti vahvaan kasvuun.

Pienen karitsan hoito

Karitsat syntyvät ilman suuria energiavaroja. Varsinkin kevyellä karitsalla varastorasvojen määrä saattaa olla aivan mitätön.

Karitsat ovat syntyessään märkiä ja haihduttavat nopeasti ja paljon lämpöä määrän ihon kautta. Jos uuhi ei ole hyvä emo tai jos uuhelle syntyy nopeassa tahdissa useita karitsoja, niitä

voi uhata kylmettyminen. Kylmettynyt karitsa ei jaksaa imeä, jolloin sille tulee yhä suurempi vaje ”polttoaineesta”, eikä se lopulta jaksaa edes seistä. Jos tätä kuoleman kierrettä ei katkaista, karitsa kuolee.

Kuva: Terhi Torikka

Vastasyntynyt, märkä karitsa haihduttaa nopeasti lämpöä. Kuvan karitsa on islanninlammas.

MUUTAMA NYRKKISÄÄNTÖ KYLMETTYNEEN KARITSAN HOITOON:

Tarkista aina innottoman, väsyneen tai selkä köyryssä seisovan karitsan lämpötila.

39-40 C astetta: Normaalilämpöinen karitsa

37-39 C astetta: Karitsa on lievästi alilämpöinen. Kuivaa karitsa ja anna sille lämmintä maitoa (40 C astetta) mahaletkulla. Varmista, että karitsalla on vedoton ja suojaisa paikka uuhien kanssa (lämpölamput?). Tarkista karitsan lämpötila puolen tunnin kuluttua

Alle 37 C astetta (ja karitsa on iältään 0-5 tuntia): Karitsa on vakavasti alilämpöinen. Kuivaa ja lämmitä karitsa. Sen jälkeen anna mahaletkulla maitoa. Jos karitsa ei jaksaa vielä tämän jälkeen imeä, laita se paikkaan, missä ei ole vetoa ja missä se lämpiää (pannuhuone/ lämminilmapuhallin + koppi/vesihaude). Anna karitsan olla ”lämmittelemässä” kunnes sen ruumiinlämpö on 39 C astetta. Kun karitsa on pirteä ja jaksaa imeä, palauta se emälle. Jos karitsa jaksaa imeä kuivauksen, lämmityksen ja maidon annon jälkeen, sen voi laittaa takaisin emälleen, kunhan paikka on vedoton ja hyvin kuivitettu. Tarkkaile karitsaa, sillä kylmettyminen voi uusia.

Alle 37 C astetta (yli 5 tunnin ikäinen karitsa joka nostaa vielä päätään): Anna lämmintä maitoa mahaletkulla. Sen jälkeen tee kuten edellä: Kuivaa ja lämmitä karitsa. Laita se paikkaan missä sen ruumiinlämpö nousee. Kun karitsa on lämmennyt 39 C asteeseen ja pirteä, laita se emälleen ja tarkkaile sitä.

Alle 37 astetta (yli 5 tunnin ikäinen, ei enää nosta päätään): Ensinnä annetaan karitsalle vatsaonteloon 20 % glukoosia. (Voit pyytää eläinlääkäriä näyttämään, miten, annos isolle 50 ml, keksikoiselle 35 ml pienelle karitsalle 25 ml ; 10ml/kg). Sitteen kuivaa karitsa ja lämmitä vasta näiden toimien jälkeen. Anna maitoa mahaletkulla ja toimi kuten edellä jos karitsa ei jaksaa imeä.

Kuva: Sarita Mikkonen

Karitsojen karsinan tulee olla vedoton ja hyvin kuivitettu.

Kuvat: Itella

Toteutus

Tuotteet pakataan ilmatiiviisiin kuljetuslaatikoihin, joiden yläosassa on viilentävä geelielementti. Laatikoihin mahtuu 102 litraa ja enintään 22 kiloa elintarvikkeita. Myös 65 litran laatikko tulee lähiaikoina valikoimiin. Elintarvikkeet jaellaan ympäristöystävällisesti ja tehokkaasti Itellan normaalien kuljetusten mukana, tiheää jakeluverkostoa hyväksikäyttäen. Itella Viestinvälityksen Pakettipalvelujen *Pekka Kurosen* mukaan sama menetelmä sopii hyvin myös leipomotuotteille, eineksille ja juustoille. Teknologian tutkimuskeskus VTT varmistaa sen toimivuuden mittatutkimuksilla erilaisissa olosuhteissa ja lämpötiloissa.

Parhaat hyödyt

”Säästämme sekä kuljetuskustannuksia että aikaa. Yhden laatikon lähettäminen on Thermo-kuljetuksella puolet edullisempää kuin suurella kylmäkuljetusautolla. Tilalta ei enää tarvitse lähteä viemään pieniä tuote-eriä Seinäjoelle kuljetusliikkeisiin. Pysytymme palvelemaan asiakkaitamme entistä nopeammin, mikä on tärkeää, sillä erityisesti luomun kysyntä kasvaa voimakkaasti”, Luhtala sanoo.

Itellan Thermo-kuljetus voi ratkaista logistiikkaongelman

Uudella Itellan Thermo-palvelulla lähi- ja luomuruokayritykset voivat toimittaa tuotteitaan entistä kustannustehokkaammin, nopeammin ja ympäristöystävällisemmin koko maahan.

Itella iFlow nro 2/2011

Ilmajoen Makkaramestarit lähti keuhalla 2011 testaamaan palvelua. Makkaroitten ja leikkeleiden kuljetukset asiakkaille ovat onnistuneet yli odotusten.

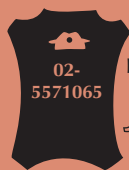
Ilmajoen Makkaramestarit on perheyrittäjä, jonka 300 sikaa ja 800 lammasa saavat rehun luomutilan peltoilta. Yritys valmistaa erilaisia ruokamakkaroita, leikkeleitä sekä luomu- ja palvelutuotteita. Asiakkaina ovat muun muassa Stockmann-tavaratalot ja K-Citymarketit, Eat&Joy -maatilat sekä alan erikoismyymälöitä ja kauppahalleja. Tuotteet kuljetettiin aikaisemmin omalla autolla 25 kilometrin päähän Seinäjoelle, jossa ne lastattiin kuljetusliikkeen jäädytettävään autoon. Pienet lähetykset eivät olleet kustannustehokkaita ja varsinkin itä-länsisuunnan jakelureitit olivat hitaita.

Ratkaisu

Ilmajoen Makkaramestarien toimitusjohtaja *Vesa Luhtala* kuuli asiakkaal-

taan Thermo-palvelukokeilusta, kiinnostui siitä ja otti yhteyttä Itellaan. Itellan auto noutaa tuotelähetyksen kerran viikossa ja Luhtala tilaa lisänotot tarvittaessa. Aamupäivällä tilattu kuljetus on perillä vajaassa vuorokaudessa, yhtä nopeasti kaikkiin ilmansuuntiin. Elintarvikkeiden lämpötilat tallennetaan sensoreiden avulla ja Makkaramestareissa voidaan seurata niitä Itellan nettipalvelussa.

Muokkaamme lampaanvuotanne
KORISTETALJOIKSI
Myymme myös erilaisia lammasturkistuotteita

Rantasen **NAHKA**
JALOSTAMO Ay

38600 LAVIA

<http://www.nahkajalostamo.fi>
puh. (02) 557 1065

Valoa voidaan käyttää hyväksi uuhien kiiman ajoittamisessa. Normaalisti uuhet tulevat kiimaan syksyllä päivän lyhetessä. Jäljittelemällä syksyn valoisuuden ajan lyhentämistä valo-ohjelmalla saadaan uuhet kiimaan ja tiineiksi myös muina vuodenaikoina.

Herkkyys valon vaikutukselle vaihtelee eläinlajeittain. Erot valoherkkyydessä ovat suuria jopa rotujen välillä.

Valon määrää mitattaessa käytetään mittayksikkönä luksia (lx). Kesäpäivänä ulkona on valoa kymmeniä tuhansia lukseja. Kuutamoina valaistus on vain noin yhden luksin luokkaa. Lampolan valaistuksen voimakkuuden ohjearvona pidetään 20 – 50 lx.

Märehtijöiden rehunsyönnissä ja kasvussa on selviä vuodenaikaisvaihteluita, joita ei voida selittää rehun laadun tai määrän muutoksilla tai ympäristön lämpötilan tai kosteuden muutoksilla. Yhtenä vaihtelua aiheuttavana tekijänä pidetään valon määrää.

Naudoilla merkitys selvempi

Pari vuotta sitten ilmestyneessä tiedeellisessä julkaisussa arvioitiin, että valon määrän ja pituuden manipuloinnilla tulee tulevaisuudessa olemaan tärkeä merkitys eläinten tuotantoon ja sitä kautta taloudelliseen tulokseen.

Valo-ohjelmaa oli käytetty lypsy- ja lihakarjatiljoilla. Kun vuorokauden valoisaa aikaa pidennettiin, lehmät lypsivät paremmin. Pitempi valoisuus paransi myös liharotuisten hiehojen kasvua sekä niiden ruhonlaatua.

Valo-ohjelman tulokset vaihtelevia

Lampailla valo-ohjelmat ovat antaneet vaihtelevia tuloksia. Pidennetty valoisuus ei aina ole parantanut karitsoiden kasvua, rehun hyväksikäyttöä tai teurastuloksia lyhyeen valoisuuteen verrattuna. Myöskään lihanlaadussa ei ole havaittu merkitseviä eroja.

Näitä tuloksia tukee myös kotimainen tutkimus. Kun suomenlam-

Kuva: Mikael Westersåhle

Sopivasti valoa lampaille

Eläintiloissa sekä hoitaja että hoidettavat tarvitsevat valoa. Riittävä valaistus parantaa työturvallisuutta ja eläinten terveydentilan seurantaan. Valo vaikuttaa myös eläimen hormonitoimintaan, aineenvaihduntaan, tuotantoon, lisääntymiseen ja yleiseen aktiivisuuteen.

Riitta Sormunen-Cristian
MTT kotieläintuotannon tutkimus

Kuva: Terhi Torikka

ajan pituus voidaan vaikuttaa villan tuotantoon.

Vaikutus lisääntymiseen

Valon merkitystä uuhien kiimaan tulemisessa on käytetty hyväksi pyrittäessä ympärivuotiseen karitsointiin. Normaalioloissa uuhet tulevat kiimaan syksyllä päivän lyhetessä. Jäljittelemällä syksyn valoisan ajan lyhentämistä valo-ohjelmalla saadaan uuhet kiimaan ja tiineiksi myös muina vuodenaikoina.

Tämä johtuu siitä, että eläimen ollessa pimeässä aivojen pohjassa oleva käpyrauhanen erittää melatoniinia. Melatoniini on siis elimistössä luontaisesti esiintyvä ns. pimeähormoni. Kun melatoniinipitoisuus veressä nousee, uuhien kiimakierro alkaa.

Karitsointiaikaa lukuun ottamatta lampolaa ei ole syytä pitää jatkuvasti valoistuna. Jatkuva tai pitkäaikainen valaistus, ainakin syksyllä astutusaikaan, aiheuttaa epäsäännöllisyyttä kiimakierrossa ja vaikuttaa jossain määrin myös hedelmöityneiden munasolujen eloonjäämiseen. Jos lammas jostain syystä sokeutuu, sen kiimat muuttuvat epäsäännöllisiksi.

maskaritsoita kasvatettiin 4 kuukauden ajan erilaisissa valaistusolosuhteissa -valaistuksena oli joko tavanomainen luonnonvalo tai valoisan ajan pituutta oli lampuilla pidennetty 20-tuntiseksi -ylimääräisen valon käyttö karitsoiden kasvatuksessa lisäsi vain kustannuksia. Pitempi valoisuus teki odotusten vastaisesti karitsoista rauhattomia ja säikkyjä, mikä osaltaan vähensi niiden rehun syöntiä ja vaikeutti karitsoiden normaalia käsittelyä.

Tutkimuksessa, jossa valon määrä oli 104 luksia ja valoisan ajan pituus joko 8 tai 16 tuntia vuorokaudessa ja karitsat olivat joko kerittyjä tai keritsemättömiä ja ruokinta joko vapaa tai rajoitettu, saatiin parhaimmat kasvutulokset 16 tunnin valaistuksessa ruokintasysteemistä riippumatta. Rehun hyväksikäyttö oli merkittävästi parempi rajoitetulla ruokinnalla. Valaistusajan pituus ei vaikuttanut ruhon koostumukseen, mutta vapaa ruokinta rasvoitti karitsoita rajoitettua ruokintaa enemmän. Valo muuttaa veren hormonitasoja, mikä puolestaan vaikuttaa kasvuun ja teurastuloksiin.

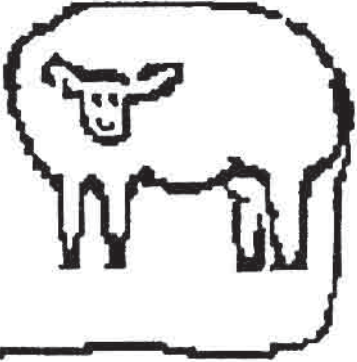
Villankasvussa selviä vuodenaikaisvaihteluita

Tärkeä villan kasvuun vaikuttava ympäristötekijä on valaistuksen pituus ja voimakkuus. Luonnonolosuhteissa lämpötilan ja valaistuksen vaikutukset korreloivat ja niitä on vaikea erottaa toisistaan.

tukset korreloivat ja niitä on vaikea erottaa toisistaan.

Villan kasvun on todettu vaihtelevan valaistusajan muuttuessa ja näin ollen villan kasvussa on eroja eri vuodenaikoina. Asteittain lyhenevä päivänpituus vähentää villan kasvua ja pitenevä päivänpituus taas lisää sitä riippumatta lämpötilan muutoksista. Optimoimalla lämpötila ja valoisan

ESA ANTAS

Keritsemiskoneiden huolto
Terien teroitus
Puh. (05) 366 4329
gsm 040-524 9629
Lyötiläntie 449
47540 LYÖTILÄ

INGON JALOSTUSLAMPOLA

Tutustu nettisivuillamme myynnissä oleviin valkoisiin, mustiin ja ruskeisiin suomenlammas jalostuseläimiin.

Tarjolla on eri sukulinjoja useita kertoja vuodessa.

Mikaela Ingo, Mustasaari
044-284 0532

www.ingonlampola.fi/fi
mikaela.ingo@agrolink.fi

Kuva: Anne Kojola

Karitsoiden sukupuolijakauma – syitä ja sattumia

Tuntuuko joskus, että katraaseen syntyy vain päsejä silloin, kun kaivattaisiin kipeästi uuhikaritsoitaa katraan kasvattamiseksi? Tai uuhia, kun haluttaisiin nopeammin kasvavia päsejä lihantuotantoon? Tähän ilmiöön törmää varmimmin tilanteessa, jossa halutaan saada nimenomaan sitä toista sukupuolta. Asia on askaruttanut lampurien lisäksi myös tutkijoita. Onko syitä siihen, miksi joskus toista sukupuolta tuntuu syntyvän enemmän ja voisiko sukupuolijakaumaan vaikuttaa itse? Vai onko kaikki sittenkin silkkaa sattumaa?

Marja-Liisa Sevón-Aimonen

Uros ja naaras eroavat toisistaan sukupuolikromosomiensa suhteen. Nisäkäsnaarilla on kaksi samanlaista sukupuolikromosomia, joita merkataan X-kirjaimella, uroksella puolestaan on erilaiset kromosomit, joita merkitään X- ja Y-kirjaimilla. Sukusolut tuotetaan meiosisin eli vähennysjakautumisen avulla. Siinä kromosomisto, joka eläimellä on normaalisti kaksinkertaisena, puolittuu. Meiosissa muodostuviin siittiöihin tulee joko X- tai Y-kromosomi, munasoluihin päätyy aina X-kromosomi. Kun uroksen ja naaraan sukusolut hedelmöityksessä yhtyvät, kromosomiluku palaa ennalleen kaksinkertaiseksi. Karitsa saa toisen sukupuolikromosomin uuhelta (aina X-kromosomi), toisen pässiltä (Y- tai X-kromosomi). Pässiltä saatu kromosomi määrää sen tuleeko jälkeläisestä uuhi- vai pässikaritsa. Kumpiakin sukupuolia syntyy periaatteessa puolet. Lampaalla sukupuolijakauma on lievästi uuhi-

voittainen. Eri tutkimuksissa pässien osuus on vaihdellut 48 ja 50 prosentin välillä syntyneistä karitsoista.

Sukupuolijakaumaan vaikuttavia tekijöitä

Vaikka sperman sukupuolikromosomit määräävätkin, alkaako hedelmöityneestä munasolusta kehittyä uros vai naaras, voi uuhien elimistö vaikuttaa sukupuolijakaumaan. PH ainakin on tällainen siittiöiden toimintaan vaikuttava seikka. On oletamus, että lammas voisi vaikuttaa lisääntymisstrategiaansa riippuen ympäristöstä ja omista voimavaroistaan.

Vuonueen koko saattaa olla yhteydessä sukupuolijakaumaan. Yksöissä on usein havaittu suurempi osuus pässikaritsoitaa, tosin tämä yhteys ei ole täysin selvä. Monisikiöissä tiineyksissä pässikaritsa voi hyötyä sikiöaikaisessa painonkehityksessä uuhikaritsan kumppanina kasvaessaan verrattuna tilanteeseen, että kasvinkumppanit ovat myös pässi-

sejä. Silti monisikiöisissä tiineyksissä uuhikaritsoiden osuus on syntyessä suurempi.

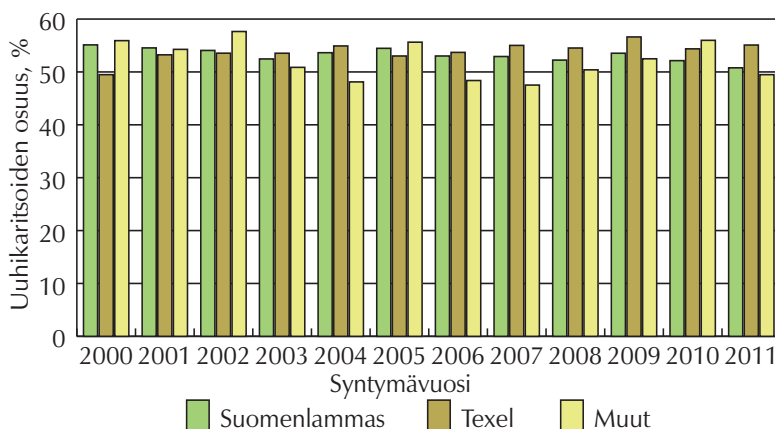
Kiiman vaiheen vaikutuksella on selkeä biologinen tausta. Se perustuu sekä X- ja Y-siittiöiden nopeuseroon ja munasolun kypsymiseen hedelmöittymistä varten kiiman edetessä. Kiiman loppupuolella siemennettäessä kevyemmät Y-siittiöt hyötyvät kilpauinnissa ja sukupuolijakauma muuttuu hieman pääsivoittoiseksi. Ero jää kuitenkin muutamaan prosenttiin joten mahdollisuus vaikuttaa syntyvän karitsan sukupuoleen siemennys- tai astutusajankohdalla jää pieneksi.

Villeillä lampailla ja eri tyyppisillä kesylampailla tehdyistä tutkimuksista osassa on todettu astutuskauden vaiheen saattavan vaikuttaa sukupuolijakaumaan, mutta havainnot ovat keskenään ristiriitaisia. Joissain alkukaudesta syntyy enemmän pässejä, lopussa taas uuhia, toisissa alkukaudesta pässejä on syntynyt vähemmän ja joissakin ei ole havaittu eroa kumpaakaan suuntaan. Vaatisi tarkemman tarkastelun, onko astutuskauden vaikutuksella eroja pohjoisilla ja eteläisemmällä alueella tehtyjen tutkimusten välillä.

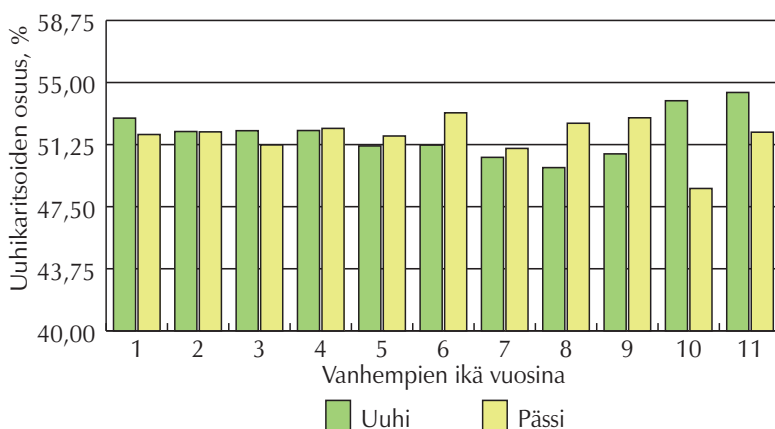
Muita seikkoja, joita on tutkimuksissa tarkasteltu, on ollut katraan koko, uuhien kasvunopeus, ravitsemustila ja edellisen vuonueen koko. Näillä ei ole kovin vakuuttavia vaikutuksia sukupuolijakaumaan löydetty.

Suomalaisten tarkkailutulosten kertomaa

Katsoin indeksilaskentaan tulevasta aineistosta sukupuolijakauman vaihtelua vuodesta 2000 alkaen ja tarkastelujakso sisälsi yhteensä 202 491 karitsan tiedot. Uuhiksi oli merkattu keskimäärin hieman enemmän karitsoita kuin päseiksi, keskimäärin 53 prosenttia. Tämä on linjassa kirjallisuushavaintojen kanssa. Tosin tarkkailuaineistoja tutkiessa pitää olla hieman varovainen johtopäätösten teossa, sillä havaintoni mukaan kaikki lampurit eivät suhtaudu samalla vakavuudella merkintöjen tekoon. Suuntaa antavia tulokset kuitenkin varmaan ovat.

Kuvio 1. Uuhikaritsoiden osuus syntyvistä karitsoista on yli 50 prosenttia eikä vuosien välillä ole merkittäviä eroja sukupuolijakaumassa.

Kuvio 2. Nuorilla uuhilla uuhikaritsoiden osuus syntyneistä näyttäisi olevan hieman isompi kuin keski-ikäisillä uuhilla. Pässien ikä ei vaikuta karitsoiden sukupuolijakaumaan.

Kuviossa 1 on eri vuosina syntyneiden uuhikaritsoiden osuudet erikseen suomenlampailla, texeleillä ja muilla roduilla. Suomenlampaalla ja texelillä vuosien väliset erot eivät näytä kovin suurilta. Muilla roduilla uuhikaritsoita on joinakin vuosina vähemmän, mutta on muistettava taas, että pienemmissä eläinmäärissä vuosittainen vaihtelu on normaalisti-kin suurempaa. Mitään selkeää vo-

sivaihtelua ei siis ollut havaittavissa.

Uuhien ikä näyttäisi jonkin verran vaikuttavan sukupuolijakaumaan. Ihan nuorilla uuhilla uuhikaritsoiden osuus on hieman suurempi (*kuvio 2*) kuin keski-ikäisillä uuhilla. Tämä on linjassa kirjallisuuden kanssa. Kuviota tarkasteltaessa pitää muistaa, että vanhojen uuhien lukumäärät ovat pienempiä, ja siksi vaihtelu karitsoimiskerroittain on suurempaa.

KÄÄNNÄ

NAHKAJALOSTAMO M. SALONEN KY

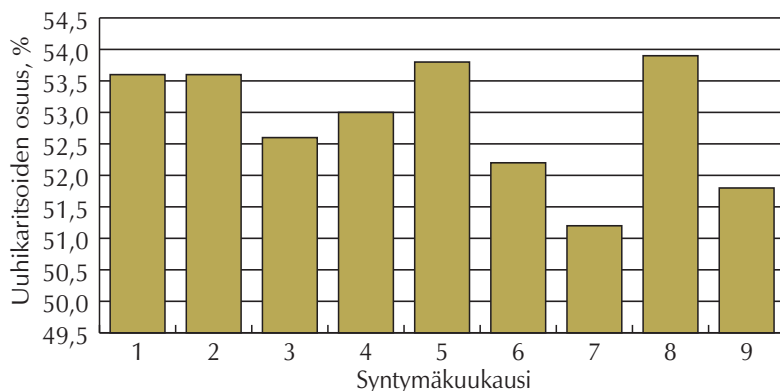
- * Muokkaamme kaikenlaisia turkisnahkoja
- * Lampaan- ja naudantaljojen ym. turkisten myynti

Röppääntie 3, 50670 Mikkeli

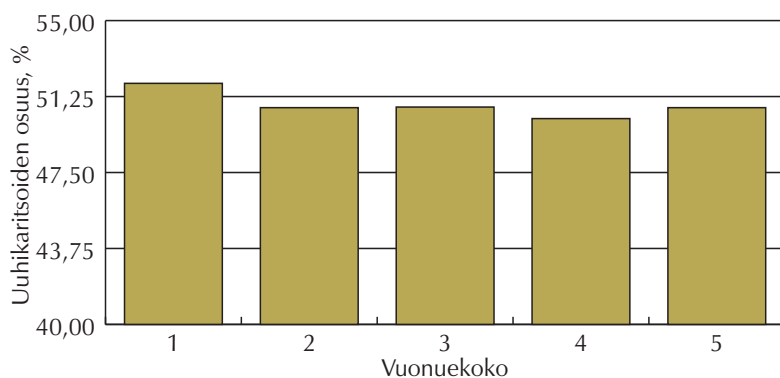
puh. 010 387 3090

www.taljatukku.fi

nahkajalostamo_salonen@hotmail.com

Kuvio 3. Selvää vuodenaikaisvaikutusta sukupuolijakaumaan ei ole havaittavissa, vaikka ihan alkuvuodesta uuhikaritsaita syntyykin jonkin verran suurempi osuus.

Kuvio 4. Tarkkailuaineiston perusteella yksöinä syntyneistä enemmistö on ollut uuhikaritsaita. Useissa tutkimuksissa on havaittu, että yksösissä on suurempi osuus pääsakaritsaita. Kaikissa tutkimuksissa ei vuonuekoolla ja sukupuolella ole havaittu selkeää yhteyttä.

Astutuskauden vaikutusta katsottiin syntymäkuukauden perusteella (kuvio 3). Syntymäajat olivat jakautuneet pitkälle jaksolle, vaikkakin suurin osa karitsaita syntyy keväällä. Hyvällä tahdolla voi kuvitella kirjallisuudessaakin joissakin tutkimuksissa havaitun ilmiön, että alkuvuodesta uuhikaritsoiden osuus on suurempi

kuin myöhemmin keväällä.

Syntymätyyppi (kuvio 4) vaikutti siten, että yksösissä oli hieman suurempi osuus uuhikaritsaita, 52 prosenttia ja suuremmissa vuonueissa uuhien osuus jäi 50 ja 51 prosentin välille. Tämä havainto on hieman riskitiedossa kirjallisuuden kanssa, jossa yksöset olivat useimmin pääsijä.

Sittenkin sattumaa?

Suuriakin eroja saattaa syntyä vuosien ja katraiden välille ihan sattuman sanelemana ilman sen kummempaa syytä. Valotan asiaa parilla tilastolaskelmalla.

Mikä on todennäköisyys saada kymmenen uuhikaritsaa peräkkäin? Todennäköisyys yksittäisestä hedelmöityksestä saada uuhikaritsa on puolet. Todennäköisyys, että tapahtuma toistuu kaksi kertaa peräkkäin, saadaan kertomalla kummankin tapahtuman todennäköisyydet keskenään $0,5 \cdot 0,5$. Jos halutaan arvioida kymmenen perättäisen uuhikaritsan todennäköisyys, toistetaan kertolasku kymmenen kertaa. Todennäköisyys tapahtumalle on vain yksi tuhannesta, mutta toisaalta, keskimäärin joka tuhat kerta sekin toteutuu.

Tavallisempi tilanne kuitenkin lieenee, että molempia sukupuolia syntyy, mutta jakauma poikkeaa keskimääräisestä puolet pääsijä/puolet uuhia -suhteesta. Todennäköisyys, että sadasta karitsasta uuhikaritsaita on vain 40 prosenttia tai vähemmän on noin kolmen prosentin luokkaa. Mikäli tarkasteltava karitsajoukko on kooltaan pienempi, vaikkapa 30 yksilöä, joka viides kerta keskimäärin uuhien osuus jää 40 prosenttiin tai sen alle. Taas todennäköisyyden voi lukea toisin päin, eli aika usein syntyy katraaseen sukupuolijakaumaltaan poikkeavia vuosikertoja ilman erityistä syytä, ihan vain sattumalta. Mitä suurempi katra ja syntyvien karitsoiden joukko, sitä pienempi on satunnaisuuden vaikutus sukupuolijakaumaan, pienissä katraissa isot vaihtelut ovat enemmän sääntö kuin poikkeus.

Tulevaisuudessa voidaan ehkä valita sukupuoli

Ilman sperman sukupuolilajittelua tai alkioiden valintaa syntyvien karitsoiden sukupuolien osuudet menevät kutakuinkin tasan. Keinomme vaikuttaa sukupuolijakaumaan hoitotoimilla tai ruokinnalla jäävät parhaimmillaankin parin prosentin suuruisiksi. Tällä hetkellä tyytyminen on siihen, mitä sattuma meille antaa.

OSTETAAN TEURASKARJAA

- lyhyet kuljetusmatkat
- nopeat noudot

Miikka Depner p. 010 2291 021
Hannu Vainio p. 010 2291 022

www.vainionteurastamo.fi

Vajaa puolet lammastiloista kiinnostunut keinosiemennyksestä

Tein opinnäytetyöni lampaan keinosiemennyksestä. Osa sitä oli kysely, jossa kartoitettiin mitä mieltä lammastiloilla ollaan lampaiden keinosiementämisestä. Olisiko palvelulle kysyntää vai olisiko ajatus yleisestä keinosiemennyspalvelusta jätettävä edelleen hautumaan ja odottamaan parempaa ajankohtaa?

Teksti: Ann-Janette Ukkonen

Kyselyssä selvisi, että lampaan keinosiementämistä pidettiin tiloilla hieman kalliina toimenpiteenä varsinkin, kun tiinehtymisprosentit eivät olleet samaa luokkaa kuin omaa pössäitä käytettäessä. Lampaiden kiimantarkkailua pidettiin myös liian aikaa vievänä ja tarkkuutta vaativana työnä.

Tiloista 30 prosenttia oli kuitenkin kiinnostuneita kokeilemaan keinosiemennystä ja näki siinä huonojen puolien lisäksi myös hyviä puolia. Keinosiemennyksessä pössien perinnöllinen taso pystytään pitämään korkeana. Siemenannoksia voidaan helposti jakaa maanlaajuisesti ja näin saadaan uutta verta katraisiin. Suomessa lampaan keinosiemennyksen tulevaisuus olisi juuri lampaiden jalostuksessa.

Keinosiemennyksessä ei ole pelkoa, että taudit ja loiset tarttuisivat niin kuin voi käydä naapurilta tai ulkomailta pössäitä tuodessa. Lisäksi tietotaito kehittyy tiloilla kun lampaiden hedelmällisyyteen perehdytään keinosiemennyksen takia ja hedelmällisyyden hallinta tilatasolla parantuu.

Keinosiemennyskurssin käymisen kiinnostasi 40 prosenttia vastaajista. Kurssin käyminen olisi hyvä tapa saada lisätietoa keinosiemennyksestä.

Vastausten perusteella Suomessa voisi pienimuotoisesti alkaa suunnitella ja kokeilla miten keinosiemennys palvelu saataisiin sitä haluavien käyttöön. Edessä olisi vielä paljon suunnittelu- ja kehittämistyötä esimerkiksi rahoitukseen, eläinten- ja siementenkuljetukseen sekä pössien valinnan kehittämiseen liittyen.

Kuvat: Mervi Kunnasranta

Tilasiemennys Putkialossa siementäjänä Anne Konsti. Uuhia pitää kiinni ja rauhoittelee lampuri Susanna Nuutinen. Vieressä syö rauhallisesti musta härnäripössä Heikki. Toinen siemenettävä uuhia odottelee myös pikkukarsinassa, jonne härnäriin merkkeerat uuhet siirretään heti kun astumismerkkit havaitaan. Tästä viimeistään kahdenoista tunnin kuluttua siemenettään. Härnäri jatkaa astumista siemenettksen jälkeen.

Alkuun voisi päästä tekemällä yhteistyötä maaseutuoppilaitosten kanssa. Pössiaseman voisi perustaa syksyisin ja kerätä ja jakaa siemenettä. Osa siemenistä voitaisiin pakastaa ja säilyttää.

Jotta palvelu saataisiin toimimaan hyvin, olisi maan uuhimäärän nouseminen, että palvelulle olisi enemmän käyttäjiä.

Jotta palvelu saataisiin toimimaan hyvin, olisi maan uuhimäärän nouseminen, että palvelulle olisi enemmän käyttäjiä.

Jotta palvelu saataisiin toimimaan hyvin, olisi maan uuhimäärän nouseminen, että palvelulle olisi enemmän käyttäjiä.

Ostamme kaikenikäisiä lampaita ja vuohia teuraaksi ympäri vuoden.

Teurastus, lihanleikkuu ja tyhjiöpakkaus myös rahtityönä

**Lallin
Lammas**

Lallin Lammas Oy
Mikolanlenkki 80, 27730 TUISKULA
Puh. (02) 554 6273. Faksi (02) 554 6290.
lallin.lammas@lallinlammas.inet.fi

Lammas & vuohi kurkistaa tämän vuoden jokaisessa numerossa 1920-luvun lammastalouteen.

KOONNUT: **Eila Pennanen**

Otteet ovat kirjasta:
**OPAS SUOMEN MAANVILJELIJÖILLE
 JA MAATALOUSKOULUILLE**
 Maija Vohlonen; Nykyaikainen lam-
 mastalous, Tieto ja taito-sarja n:o 54,
 WSOY 1927

TILASTOTIETOA

Vuonna 1925 ilmoittaa tilasto maasamme olevan 1 000 964 aikuista ja 498 060 nuorempaa lammasta eli karitsaa, eli täysi-ikäiseksi muunnettuna 1 263 386 lammasta. Lammaskatraat eivät meillä yleensä ole suuria, mikä johtuu siitä, että lampaita pidetään vain talon "omiksi tarpeiksi". Itä-Suomessa pidetään suuremmissa taloissa 17-20 talvilammasta. Kesällä voi luku nousta 30-50. Länsi-Suomessa, erikoisesti rannikolla lienevät suurimmat katraat 40-60 lammasta talvella, kesällä jonkin verran enemmän.

MAATIAISLAMMAS

Valtavasti suurin osa maamme lampaista on kotimaista kantaa. Väriltään on kotimainen lammas valkea, musta tai harmaa. Valkea väri on yleisin ja suosituin. Mustia lampaita pidetään meillä melko paljon, 15-20 prosenttia koko lammasluvusta. Mustilla lampailta on usein valkeaa päässä ja jaloissa. Harmaita lampaita tavataan koko maatiaislammassaluellemme kuten Pohjanmaalla, Kainuussa, Karjalassa ja Ahvenenmaalla. Syntyessään on harmaa lammas musta. Vähitellen väri muuttuu ja vaihtuu harmaaksi juuresta latvaan päin. Tavallisesti on harmaa lammas selästään tummempi kuin muualta (siima). Pää ja jalat säilyttävät alkuperäisen mustan värinsä.

Koolleen esiintyy maatiaislammassaluellemme erinäisiä maan eri osissa. Länsipuolella maata se on pieni ja hidaskasvuinen. Täysi-ikäisten pässien elävä paino on 25-30 kg, uuhien 20-28 kg ja 7-8 kkuukautta vanhojen karitsain 10-18 kg. Itä-Suomen lammas on edellistä huomattavasti kookkaampi. Täysi-ikäiset pässit painavat 40-60 kg, uuhet 40-55 kg ja karitsat 7-8 kuukauden vanhoina 25-35 kg. Maatiaislammassaluellemme on, varsinkin Itä-

Kuva 23. Pässä Jaska M 50. Om. V. Honkonen, Ruovesi. Uuhi Lekkeri 210 M. Om. J. Kuokkanen, Liperi. Molemmat I p. Lahdessa v. 1927. Valok. Erkki J. Kinnunen.

Suomesta kotoisin oleva, erittäin siikivä. Sitäpaitsi on maatiaislammassaluellemme maitorikas ja kykenee elättämään 2-4 karitsaansa. Kestävyys, viihtyväisyys ja oloihin tottuneisuus ovat maatiaislammassaluellemme kiistämättömiä ominaisuuksia kaikkialla.

JALOSTUS

Jalostuksen pohjana on nyt meillä Itä-Suomesta kotoisin oleva lammas. Suomen Lammas- ja Vuohenhoitoyhdistys on pitänyt vuodesta 1922 kantakirjaa maatiaislampaita varten ja hyväksynyt seuraavat tyyppimääritelmät:

Suomalainen maatiaislammassaluellemme on väriltään puhdas valkoinen tai säilyvä musta. Mustalla lampaalla saa kuitenkin olla vähän valkoista päässä tai jaloissa. Muita väriyhdistelmiä ei suvaita, luonnonharmaat on kuitenkin myöhemmin hyväksytyt. Ruskeat pilkut päässä tai jaloissa ovat epäilyttävän polveutumisen merkinä. Uuhien säkäkorkeus on 55-60 sm, pässin 60-65 sm ja tulee ruumiin pituuden olla suhteellinen säkäkorkeuteen. Ruumiinrakenteen tulee olla suhteellinen: notkoselkä, kapea rinta ja huono jal-

ka-asento ovat virheitä. Kapea, suipeneva kuono on toivottava. Korvat ovat suhteellisen suuret, ylöspäiset ja terävät. Häntä lyhyt ja peitinkarvojen peittämä. Rodun jalostuksessa pyritään sarvettomuuteen, joka muoto on yleisempi. Pää, etujalat hiukan yli polvien ja takajalat yli kintereen ovat villattomat. Muun ruumiin peittää villa, myös vatsan ja rinnan. Jalostuksen päämääränä on villan taajuus ja sen mahdollisimman suuri samannäköisyys ruumiin eri osissa.

Vaikkakin maatiaislammassaluellemme on ollut vasta vajaan vuosikymmenen jalostuksen alaisena, on se tänä lyhyenä aikana ennättänyt osoittaa, ettei siihen ole suotta toiveita kiinnitetty. Tuotannon tarkkailu on siitoseläinten valinnassa antanut parhaat ohjeet. Vertaillen tuloksia koti- ja ulkomaille on se osoittautunut kilpailun kestäväksi. Kaikesta päättäen on meillä osuttu oikeaan ryhdyttäessä jalostamaan ainoastaan kotimaista lammasta. Se on meille paras ja sopivin lammas, koska se juuri näissä oloissa kykenee synnyttämään ja kasvattamaan suurimman joukon elinvoimaisia ja tuotantokykyisiä jälkeläisiä.

AESCULAP

laatua uudelta maahantuojaalta!

Ammattilaisille: Aesculap, Felco, Wmironwork, SuperShear

Tmi Janne Mäkeläinen
puh. 040 835 5233
Honkasaarentie 98, 32200 Loimaa
makelainen@hotmail.com

Novilam -maidonvastike karitsoille ja kileille

Käytetään maidon korvikkeena, annostus
180-200 g karitsoille ja 140-160 g kileille
litraan vettä.

Nutri -kivet lampaille ja vuohille 10 kg:

Nutri-Mag - lampaille

Nutri-Fos - lampaille

Nutri-Rumen - vuohille

*Saatavana
myös teline
kiville!*

 BIOFARM

p. 050-516 8232 www.biofarm.fi

Kuva: Anna Hedendal

Hienovillalampaasta potkua Jämtlannin maaseudulle

Ruotsissa villa-asiat ovat olleet aina vahvemmin esillä kuin Suomessa. Viimeisimmät kiinnostusta herättävät hankkeet ovat kohdistuneet hienovillarodun kehittämiseen ja sitä kautta lisäarvon hankkimiseen maaseudun pieniryksille.

Marja-Leena Puntila
marja-leena.puntila@surffi.net

nnokkaiden käsityöläisten toimesta aloitettiin Ull-rika projekti vuonna 2002. Se jatkui vuoteen 2007. Ull-rika syntyi vastaamaan maakunnalliseen tarpeeseen kehittää villantuotantoa määrällisesti ja laadullisesti sekä vahvistaa kehräämötoimintaa ja löytää keinoja laadukkaiden villatuotteiden markkinoinnille. Jämtlanissa on iso talviurheilukeskus Åre, jonka kasvava turismi tarjoaa mahdollisuuksia design-tuotteiden menekille. Tavoitteena on villanlaadun parantaminen hienokuituisempaan suuntaan, mutta huolehtien etteivät

lampaiden sikiävyys ja lihantuotanto-ominaisuudet heikkene. Pyrkimys on lisätä tuntuvasti alueen lammasmäärää. Jämtlannin läänissä lampaita on noin 10 000 ja koko maassa 500 000. Katraat ovat suhteellisen pieniä.

Hienovillalampaan kehitettiin merino-risteityksillä

Ruotsissa aloitettiin 70-luvulla svealampaan kehittäminen risteyttämällä finull ja texel. Tarkoitus oli kehittää rotu, jossa yhdistyy Suomesta peräisin olevan finull-lampaan hyvä hedelmällisyys ja texelin lihantuotanto-ominaisuudet.

Vähitellen syntyi Ruotsin päälammasrotu svea. Rodussa yhdistyvät hyvä hedelmällisyys, kasvu ja lihakuus. Villa sensijaan on epätasalaatuista ja usein melko karkeaa. Tällaisella villalla ei ole ollut oikein kysyntää ja siitä maksetaan kehnonpuoleisesti.

Jotain oli tehtävä hienomman ja tasalaatuuisemman villan saamiseksi. Ull-rika projektissa keskityttiin hienovillatyypin lampaan jalostukseen. Aluksi siennettiin muutamia kymmeniä svea-uuhia merinopäs-

seillä, huonoin tuloksin. Risteytysten nopeuttamiseksi päädyttiin pässien hankintaan. Ensimmäiset kolme pässiiä tuotiin Tanskasta ja ensimmäiset merinoristeytykset syntyivät 2004.

UllForum jatkoi työtä

Ull-rika projektin jatkoksi kehkeytyi UllForum vuosille 2008-2010. UllForum-hanke jakaantui kolmeen pääosiin; hienovillalampaan jalostamiseen, mini-mill -laitteiston, eli pienimuotoisen kehräämön hankintaan sekä design-prosesseihin.

Yhtenä tavoitteena oli luoda villatietopankki kasvattamaan tietoisuutta villaominaisuuksista ja opastamaan oikean villan käyttöä oikeaan tarkoitukseen. Projektin tehtävänä oli myös villasektorin yrittäjäskoulutukseen panostaminen, taitojen ja tekniikoiden kehittäminen sekä soveltaminen tuotesuunnitteluun. UllForumista haluttiin myös kohtaamispaikka eri intressiryhmille. Projektioorganisaatio koostui alan eksperteistä; jalostusagronomista, villaekspertistä, koneinsinööriä, design-suunnittelijasta ja monesta villatuotteiden valmistajasta.

Jämtlanninlammas syntyy

Keskeytynyt jalostustyö aloitettiin uudestaan hankkimalla neljä merinopässiä Tanskasta vuonna 2009. Suunnitelmallinen rotaatoristeytys aloitettiin välittömästi kierrättämällä pässeja 14 eri ryhmän kesken sukusiitoksen välttämiseksi. Jämtlanninlammas saa oman rotukoodinsa, joten sen rekisteröityjen ominaisuuksien kehittymistä voidaan arvioida eri ohjelmissa kuten Elit Lammissa.

Jämtlanninlampaan jalostustavoitteet ja rotokuvaus on määritelty. Rotu on yhdistelmärotu (multipurpose), joka tuottaa hienovillaa, lihaa ja turkisnahan.

Sveaan verrattuna villa on hienokuituisempaa ja sitä saadaan enemmän. Toisaalta vuonuekoko jää alhaisemmaksi ja kasvu- sekä ruho-ominaisuudet eivät aivan yllä svean tasolle. Villan hienoudessa tavoitellaan alle 22 mikronin hienoutta ja tasapituutta. Merinolle tyypillinen niskapoisuus halutaan jalostaa pois.

Jämtlanninlampaaksi hyväksytään karitsat jo 25 prosentin merinon geeniosuudella.

Mikä MiniMill?

MiniMill laitteisto hankittiin vuonna 2009 Kanadasta (Belfast MiniMills Ltd). Arvoltaan noin 140 000 euron pienoiskehräämö käsittää kymmenkunta eri laitetta jotka mahtuvat 100 neliön tilaan.

Laitteet ovat: villan pesulaite, kuitujen avaaja, kuitujen erottelija, karsta, kuidun venyttäjä, kehruu- ja kertauskoneet, vyyhdinkone, huovutuskone.

Koneet ovat yksinkertaistettuja, pienikokoisia, käyttöystävällisiä, mutta kustannustehokkaita.

Kehruulinjan kapasiteetti on noin 4 000 kiloa villaa vuodessa. Koneilla pystytään tuottamaan lankaa joka on kyllin ohutta teollisiin neulekoneisiin.

MiniMillin laitteet ovat joustavia. Niihin voidaan ottaa vastaan myös pienempiä villaeriä, mikä antaa mah-

dollisuuden vuokrakehruuseen. Yksittäinen lampuri voi jättää omat villaerät kehrättäväksi ja hinta perustuu kehruuseen kuluvaan aikaan. Prosessin läpi voidaan viedä niinkin pieniä villaeriä kuin 2,5 kiloa. Pesulaite pesee kerralla 12 kilon eriä, joka on osoittautunut aivan liian pieneksi kapasiteetiksi.

OFDA 100 mittaa villan hienoutta

UllForummin hankintoihin kuului myös OFDA 100 -laite (Optic Fibre Diameter Analyzer), joka mahdollistaa kuidun paksuuden mittauksen optisesti ja kuitujen hienouden vertailun. Laite maksoi 7 800 euroa. Objektiviset villan hienouden mittaukset OFDA-laitteella ovat merkityksellisiä jalostusvalinnassa, ne antavat lampureille oivan mahdollisuuden valita karitsoja villan hienouden perusteella, ennenkaikkea tulevia siitospäsejä.

KÄÄNNÄ

Tähtiantimet kevään karitsoille

Karitsoille erityisen hyvin sopiva minirae LAMMAS-TÄHTI

- Karitsoille hyvin sopiva 3 mm:n pölyämätön ja maittava minirae
- Tasapainoinen, kaurapitoinen täysrehu, joka sopii uuhille, päseille ja karitsoille
- Tukee karitsan kasvupotentiaalia ja parantaa lihakuutta
- Sopii säilörehu-, kuivaheinä- ja laidunruokintaan
- Sisältää myös molybdeeniä, joka ehkäisee kuparin kasaantumisen kudoksiin. Tämä on tärkeä ominaisuus varsinkin liharotuisia lampaita kasvattaessa
- Saatavana 40 kg:n säkeissä ja 960 kg:n lavoissa

LAMMAS-TÄHTI KIVENNÄINEN

- Ruokinnan täydentämiseen hivenaineiden, vitamiinien ja kivennäisaineiden osalta
- Rakeinen ja maittava kivennäinen sopii kaiken ikäisille lampaille
- Sopii ympärivuotiseen käyttöön
- Saatavana 25 kg:n säkeissä

Meiltä myös luomurehut lampaille. Soita ja kysy lisää!

Puh. 08 - 5144 700, UTAJÄRVI
www.kinnusenmylly.fi

Marie Sjölin selvitti gradu-työssä, jonka aiheena oli ”Voivatko merinoristeytykset olla vaihtoehto Jämtlannin lammastaloudelle?”, myös villan hienoutta OFDA-mittauksin. Tulokset osoittivat että karitsat jotka ovat 50 prosenttisesti merinoita pääsevät tavoiteltuun 22 mikronin (μm) hienouteen. Tässä yhteydessä kannattaa mainita, että MTT:n villatutkimuksissa OFDA-laitteella Lihasulan yhden isäpässin jälkeläisryhmä osoittautui erittäin hienovillaiseksi. Pässikaritsojen kuidunpaksuus oli $21\mu\text{m}$ ja uuhikaritsojen $22.8\mu\text{m}$, eli aivan merinoristeytysten tasoa!

Viimeisimmät tulokset osoittavat, että kolmannen polven merino-isäpässin ja emän puolelta toisen polven merinouhun pässikaritsalle on kirjattu jopa 14 mikronin villan hienous.

”Design of Jämtland”

UllForum-projektin budjetista neljännes suunnattiin paikallisesti jalostettujen tuotteiden suunnitteluun ja markkinointiin. Tavoitteena oli löytää

Kuva: Elisa Kivellä

Suosiota saavuttaneet after-skikengät tehdään karkeammasta villasta ja paksusta huovutuslevystä.

markkinarakoa esimerkiksi etsimällä kytKentöjä alueelliseen kansanperinteeseen, taidekäsityöhön ja erilaisiin tekniikoihin.

Kunnianhimoinen tavoite oli luoda tuotepäriheitä, joita voitaisiin myydä kannattavasti. Pyrkimys on alun

alkaen ollut myös teollisuuden kuto-
makoneisiin sopivan ohuen langan
kehrääminen. Pienoisekehräämön pe-
rusidea oli korkealaatuisten lanko-
jen ja tuotteiden valmistaminen eri
käyttöalueille kuten käsin- ja kone-
neulontaan, teolliseen neulontaan,

LAMMASMARKKINAT Oy

Vaasantie 1 C, 60100 Seinäjoki
Puh. 06 434 8800, 0500 202966
Fax. 06 434 8801
Email: toimisto@lammasmarkkinat.fi

”TUOTAMME SINIVALKOISIA LAMMASHERKKUJA”

- Ruhomyynti
- Palaliamyynti ja lihalajitelmat
- Palvituotteet ja makkarat

Vainion Teurastamo Oy, Orimattila

Sallan poroteurastamo / Lapin lammas, Salla

Kauhajoen palvaamo Oy, Kauhajoki

Hahtolan Liha Oy, Isokyrö

Ilmajoen Makkaramestarit Oy, Ilmajoki

Vuorenmaan Tilateurastamo Oy, Ulvila

huovutukseen ja kenkien valmistukseen. Suunnittelijoiksi saatiin tunnettuja designereita.

Tähän mennessä on kehitetty lähes kaksikymmentä tuotetta. Yhteiseksi tuotemerkiksi valittiin ”Design of Jämtland”.

Joulukuussa 2010 tuotesarja oli ensimmäisen kerran esillä messuilla. Vastaanotto oli onnistunut. Formex-messuilla, suurimmilla pohjoismaista designiä esittelevillä sisustusmessuilla, tuotevalikoima sai suurta huomiota, uusia kontakteja sekä innokkaita jälleenmyyjiä.

Projektin pääkonseptien: hienovillalampaan jalostuksen, pienkehräämön toiminnan käynnistämisen ja paikallisten tuotteiden valmistamisen lisäksi projektissa on panostettu laidunnuskysymyksiin ja maisemanhoitoon.

Jatkuvuus on turvattava

Kuten kaikissa projekteissa, tässäkin on mietitty miten jatkuvuus turvataan. Rahallista tukea tullaan tarvitsemaan jämtlanninlampaan jalostustyössä neuvonnan, koulutuksen ja dokumentoinnin osalta. Jotta villan saanti kehräämön voidaan taata, tulisi jämtlanninlampaan määrien jopa nelinkertaistua. Vuonna 2011 syntyi 500 karitsaa, joista saadaan 4,5 kilon lammaskohtaisella villatuotoksella noin 2 250 kiloa villaa. Valmista lankaa saadaan noin puolet siitä. Kehräämö maksaa villakilosta tuottajalle 50 kr eli noin 5,5 euroa. Hienovillalampaan lisäksi kehrätään muutakin lähivillaa.

Kehräämön katsotaan toimivan teknisesti hyvin, mutta vielä tarvitaan avustusta ennen kuin se pärjää omillaan. Tuotannonohjaus on avaintekijä. Kehruun lisäksi panostetaan kurssitoimintaan villatietouden parantamiseksi. Suunnitteilla on myös koko villaketjun kattava käsikirja.

Design-tuotteiden malliston kehittäminen on pitkä prosessi. Kiinteä verkosto kehräämön, tuotesuunnittelijoiden ja valmistajien sekä jälleenmyyjien välillä on ensiarvoisen tärkeä.

ProAgrian Lammas- ja vuohitiimi

sähköpostiosoitteet: etunimi.sukunimi@proagria.fi

Uusimaa ja Nylands Svenska, Pirkanmaa, Varsinais-Suomi, Satakunta, Häme ja Finska Hushållningssällskapet

Tuotantoneuvonta: *Kaie Ahlskog*, ProAgria Pirkanmaa, Näsilinnankatu 48, PL 97, 33101 Tampere, puh. 0400 731 811, tallennukset ja todistukset: *Merja Hietämäki*, puh. 050 345 5449

Talousneuvonta:

Häme: *Satu Näykki*, ProAgria Häme/Someron toimisto, Kiiruuntie 1, 31400 Somero, puh. 020 747 3039. Uusimaa: *Juha Helenius*, ProAgria Uusimaa, Seutulantie 1, 04410 Järvenpää, puh. 020 747 2503. Pirkanmaa: *Päivi Äijänen*, ProAgria Pirkanmaa, Näsilinnankatu 48 D, PL 97, 33101 Tampere, puh. 020 747 2776. Varsinais-Suomi: *Esko Aalto*, ProAgria Farma, Artturinkatu 2, 20200 Turku, puh. 010 273 1535. Satakunta: *Erno Uusi-Salava*, ProAgria Satakunta, Itsenäisyydenkatu 35 A, 28130 Pori, puh. 0400 422 658

Etelä- ja Pohjois-Savo, Kymenlaakso sekä Etelä- ja Pohjois-Karjala

Tuotantoneuvonta: *Sari Heltelä-Auvinen*, ProAgria Etelä-Savo, PL 28, 51901 Juva, puh. 020 747 3602

Talousneuvonta:

Kymenlaakso: Tulostulosanalyysi: *Raija Tamminen*, 040-7221873, maksuvalmiuslaskelmat: *Alpo Jaakkola*, puh. 020 747 3409, ProAgria Kymenlaakso ry, Hovioikeudenkatu 16, 45100 Kouvola. Etelä-Savo: *Auvo Gustafsson*, ProAgria Etelä-Savo, Mikkelin toimipaikka, Mikonkatu 5, 50100 Mikkeli, puh. 020 747 3586. Pohjois-Savo: *Virva Tenhunen*, ProAgria Pohjois-Savo, PL 1096, Puijonkatu 14, 70111 Kuopio, puh. 044 576 9908. Etelä-Karjala: *Anna Turunen*, ProAgria Etelä-Karjala, Pormestarinkatu 6, PL 46, 53101 Lappeenranta, puh. 020 747 2615

Etelä- ja Keski-Pohjanmaa, Keski-Suomi, Österbottens Svenska Lantbrukssällskapet

Tuotantoneuvonta: *Milla Alanco*, ProAgria Etelä-Pohjanmaa, Huhtalantie 2, 60220 Seinäjoki, puh. (06) 416 3435, matka 040 706 0558

Talousneuvonta:

Keski-Pohjanmaa: *Heikki Ojala*, ProAgria Keski-Pohjanmaa, Ristirannankatu 1, 67100 Kokkola, puh. 020 7473261. Keski-Suomi: Tulostulosanalyysi: *Irene Mäkinen*, puh. 040 587 3245, Likwi ja Elinkeinosuunnitelma: *Hannu Laitinen*, puh. 020 747 3341, ProAgria Keski-Suomi, Kauppakatu 19, PL 112, 40101 Jyväskylä. Österbotten: *Tor-Erik Asplund*, ProAgria Österbottens Svenska Lantbrukssällskapet ry, Handelsplanaden 16 D, 65100 Vasa, puh. 050 386 5922. Etelä-Pohjanmaa: *Marjut Viitasalo*, ProAgria Etelä-Pohjanmaa, Huhtalantie 2, 60220 Seinäjoki, puh. 040 353 0227

Oulu ja Kainuu

Tuotantoneuvonta: *Marketta Sarja*, ProAgria Oulu, Ylivieskantie 147, 85500 Nivala, puh. (08) 442 620, matka 040 845 3590

Talousneuvonta:

Pohjois-Pohjanmaa: *Sari Isotalus*, ProAgria Oulu, Talusperäntie 23, 85230 Talus, puh. 040 764 7904. Kainuu: *Tarja Poikela*, ProAgria Kainuu, Osmonkatu 9, 87100 Kajaani, puh. 0400 286 786

Lappi

Tuotantoneuvonta: *Armi Uljuu*, ProAgria Lappi, Rantatie 39, 94400 Kemijoki, puh. 0400 484 305

Talousneuvonta: *Pekka Kummala*, ProAgria Lappi, Eteläranta 55, 96300 Rovaniemi, puh. 020 747 2722

Åland

Ålands Hushållningssällskapet, 22150 Jormala, puh./tel 018 329 644 tai/eller 0457 526 7304, *Kerstin Lundberg*, kerstin.lundberg@landsbygd.ax

Valtakunnallinen koordinointi

Kehityspäällikkö *Pia Parikka*, ProAgria Keskusten Liitto, Viikinaistentie 35, 19210 Lusi, 020 747 2451

Kaikilla ei ole säännöllistä toimistopäivää, varmimmin tavattavissa maanantaisin.

Lappi (Ultraäänimittaukset, eläväEUROP, tiineystarkastukset)

Johanna Alamikkotervo, johanna.alamikkotervo@gmail.com
Vanhalantie 17, 95300 Tervola, puh. 041 459 6657

Föreningen Ålansfåret r.f. (ahvenanmaanlammasta koskevat asiat)

Maija Häggblom, maija.h@maijas.ax

Ängo-bussövägen 288, 22630 Lumparland, puh. 040 742 8967

”Pohjoisena pientuotantona valmistettuja laadukkaita tuotteita olisi mahdollisuus markkinoida yhteisen brändin alla pohjoiseen imagoon tukeutuen. Tässä on näytön paikka alueelliselle yhteistyölle lampureiden ja käsityöläisten kesken. ”

Keritsijä työssään.

Villakeskus

toisi Lappiin villan käsittelymahdollisuuden

Lampaanvillan tuotannossa ja jalostamisessa käytetään myös uutta osaamista ja teknologiaa, vaikka villalla on vahvat perinteet käsityömateriaalina. Villankäsittely on Suomessa keskittynyt muutamiin yrityksiin, jotka peittävät villan pääosin ulkomailla.

Teksti: **Reeta Sipola**
Kuvat: **Kalle Santala**

Sallalaisen, Selkälän kylässä lompaita kasvattavan *Aila Selkälän* lompaiden villa matkustaa yli 600 kilometriä kehräämööseen.

”Toimitan villat säkkeihin pakatuna Etelä-Suomeen, missä kehräämö kerää lampaanvillaa useilta tiloilta tuhansien kilojen eriksi ja lähettää sen pestäväksi Britanniaan”, kertoo Selkälä.

Lampuri voi halutessaan vaatia villat käsiteltäväksi Suomessa alusta loppuun omana eränään; vain siten lampurilla on mahdollisuus saada

omien lompaidensa villat jalostettuna takaisin. Tämä nostaa kuitenkin käsittelykustannuksia.

Rovaniemen ammattikorkeakoulun toteuttama Lampaan villan ja nahan hyödyntäminen Lapissa-esiselvityshanke (Vilna) kartoittaa mahdollisuuksia lisätä lampaanvillan ja nahan jatkojalostusta ja käyttöä Lapin alueella.

Reilu kilo villaa täysikasvuisesta

Vilna-hankkeen työntekijät vierailivat Selkälän lampolassa yhtä aikaa Uudesta-Seelannista tulleen ammattikeritsijän kanssa. Ammattimies kiertää tiloja ympäri Suomea tavoitteenaan kerää noin 4000 lammasta muutaman viikon kuluessa.

Nopeassa tahdissa edenneen kerinnän aikana saatu villa eriteltiin roduittain ja väreittäin sekä karitsojen ja täysikasvuisten lompaiden villat omiin kasoihinsa. Villat punnittiin ja keskiarvona saatiin villamäärä yhtä lammasta kohden. Jatkokäsittelykelpoista villaa kertyi yhdellä kerintäkeralla täysikasvuisesta lampaasta reilu kilo, ja karitsasta saatu villamäärä oli noin 700-800 grammaa.

Suuri osa Lapin villoista hukkaan

Lapissa on tuoreimpien tilastojen mukaan yli 17 000 lammasta, joiden villasta osa jää edelleen täysin käyttämättä. Syitä tähän ovat lompureiden mukaan muun muassa pitkät etäisyydet sekä raakavillasta maksettava alhainen tuottajahinta.

”Yksi ratkaisu villan talteenoton lisäämiseen voisi olla kerintäpalvelujen kehittäminen. Pelkän kerinnän sijaan villa voitaisiin samalla toimittaa suoraan jatkokäsiteltäväksi, jolloin se ei jäisi tilan hoidettavaksi”, ehdottaa Vilna-hankkeen projektipäällikkö *Sanna Vinblad*.

Villasta maakuntaan jäävää tuloa voitaisiin kasvattaa paikallista jatkojalostusta kehittämällä. Vilna-hankkeessa toivotaan, että lappilaiset lampurit sitoutuvat yhteisen jalostuslaitoksen kehittämiseen, perustamiseen ja käyttämiseen. Näin villan jalostaminen alueellisesti olisi mahdollista

ja jalostettua villaa voitaisiin myydä puhtaana lappilaisena tuotteena.

”Erinomainen idea”

”Idea lappilaisen villakeskuksen perustamisesta on erinomainen, ja olen halukas käyttämään keskuksen palveluita”, Selkälä toteaa.

Vinbladin mukaan raakavillasta on mahdollisuus valmistaa paikallisesti tuotteita, kun käsittelyketju saadaan kuntoon.

”Kysyntä ja kiinnostus tarinan ja taustan omaaville yksilöllisille tuotteille on jatkuvasti kasvussa, ja paikallisesti jalostetulla lampaanvillalla on hyvät edellytykset tulla tunnetuksi puhtaana ja luonnonläheisenä erityisraaka-aineena. Pohjoisena pien-tuotantona valmistettuja laadukkaita tuotteita olisi mahdollisuus markkinoida yhteisen brändin alla pohjoiseen imagoon tukeutuen. Tässä on näytön paikka alueelliselle yhteistyölle lampureiden ja käsityöläisten kesken”, Vinblad kannustaa.

Lampaita kerintää odottamassa.

VILNA HANKEFAKTA

Lampaan villan ja nahan hyödyntäminen Lapissa -esiselvityshanke

Toteuttaja: Rovaniemen ammattikorkeakoulu

Toteutusaika: 1.3. - 31.12.2011

Rahoitus: Lapin ELY-keskus, Euroopan maaseudun kehittämisen maatalousrahasto

Tavoitteet: Hankkeessa kerätään tietoa ja selvitetään onko villan ja nahan käsittelyssä tarvittavien laite- ja osaamiskeskusten perustaminen Lappiin mahdollista, ja mitä panostuksia niiden luominen edellyttää. Teknisten tarpeiden lisäksi huomioidaan muun muassa verkoston ja osaamisen kehittämisen tarpeet. Selvitysten perusteella voidaan toteuttaa tarvittavat jatkotoimenpiteet villan ja nahan hyödyntämisen lisäämiseksi.

Lammas- ja vuohikerhot

- Etelä-Karjalan Lammaskerho r.y.**
pj. Tuula Hyyrinen, Huomolantie 88,
54530 Luumäki, puh. 045 635 6844,
siht. Hanna Puolakka, Puraskorventie 84,
54310 Hytti. Puh. 050 305 8853.
- Etelä-Pohjanmaan Lammaskerho r.y.**
siht. Sini Hakomäki, puh. 050 546 9937,
sini.hakomaki@mbnet.fi, Järventie 12,
61410 Ylistaro as., posti: Milla Alanco,
ProAgria Etelä-Pohjanmaa, Huhtalantie 2,
60220 Seinäjoki.
- Kainuun Lampurikerho**
Markku Koivumäki, Lapintie 21 B,
89800 Suomussalmi, puh. (08) 720 109
- Keski-Pohjanmaan Lammaskerho**
siht. Satu Kumpulainen, Kukonkyläntie 663, 69150
Eskola, puh. 040 739 9027.
- Keski-Suomen Lampurit**
siht. Sirpa Tyrväinen, Koivuniementie 90,
51260 Tahkomäki, puh. 0500 544 084.
- Kymenlaakson Lampurit**
puh.joht. Kaarin Knuutila, puh. 040 578 6317,
kaarin.knuutila@pp.inet.fi
- Lapin Lampurit r.y.**
siht. Armi Uljua, Rantatie 39,
94400 Keminmaa, puh. 0400 484 305.
- Pirkanmaan Lammaskerho**
puh.joht. Jan Suttle, Vuohelantie 34,
38250 Roismala, puh. 0500 820 243.
- Pohjois-Pohjanmaan Lammaskerho**
siht. Risto Hänninen, Rautionmäentie 56,
92220 Piehinki, puh. 040 558 5421.
- Pohjois-Karjalan Lampurit**
siht. Helinä Leppänen, Noittaantie 200,
82675 Niirala, puh. 050 594 4050.
- Pohjois-Savon Lammaskerho/LF-team**
siht. Riitta Parkkinen, Kenttätie 7 B6,
71200 Tuusniemi, puh. 050 547 9301.
- Satakunnan Lammaskerho**
siht. Hanna-Leena Juhola, Taipaleentie 73,
27150 Eurajoki, puh. 044 3124 272
www.satakunnanlammaskerho.nettisivu.org
- Savonlinnan seudun Lammas- ja vuohikerho**
siht. Anja Karstunen, ProAgria Etelä-Savo,
Kirkkokatu 9, 57100 Savonlinna,
puh. (015) 475 5700 tai 040 527 5060.
- Skärgårdens Fårklubb**
siht. Bianca Norman, Sommarö,
21660 Nagu, puh. (02) 465 5181.
- Suur-Savon Lampurit r.y.**
puh.joht. Susanna Nuutinen,
Putkisalontie 172, 58900 Rantasalmi,
puh. 050 340 5130.
- Uudenmaan Lampurit r.y. – Nylands
Färfarmare r.f.**
siht. Mikko Näri, Kabbölenie 393, 07750 Isnäs,
puh. (019) 634 446 tai 040 707 5194.
- Varsinais-Suomen Lammaskerho**
siht. Katja Sikka, puh. 040 547 7817,
katja.sikka@pp.inet.fi
- Ålands Fåravelsförening r.f**
siht. Cecilia Persson, 22240 Hammarland,
tel. 045 7523 0723.
- Österbottens svenska färförening r.f.**
siht. Mikaela Ingo, Staversbyvägen 187 B,
66520 Veikars, puh. 044 284 0532.
- Suomen Vuohiyhdistys r.y.**
siht. Suvi Viander, Latvalantie 85,
62950 Paalijärvi, puh. 044 940 0849,
suviande@gmail.com

Kuvat: Kaisa Sirkko

Pukkilinjoista alustavaa selvitystyötä

Suomenvuohikasvattajat toivoisivat jalostusavukseen pukkilinjojen selvitystä. Pukkilinjojen avulla kasvattajat pystyvät välttämään sukusiitosta eläinkannassaan valitsemalla jalostukseen käytettävät eläimet eri linjoista.

Tanja Köykkä

Jotta suomenvuohen pukkilinjoja pystytään muodostamaan, on tunnettava vuohipukkien sukupuut. Alustavassa selvityksessä suomenvuohipukkilinjoja saatiin vain hyvin karkeasti hahmoteltua. Tämä johtui siitä, että sukupuutietoja ei ollut tarpeeksi pitkälle ja linkit pukkien väliltä jäivät löytymättä.

Elossa olevien suomenvuohipukkien joukossa on varmasti myös muuhun kuin jalostustarkoitukseen kasvatettavia eläimiä, joten tarkasteluun otettiin elossa olevien suomenvuohipukkien isät eli eläimet, jotka ovat jo lisääntyneet ja joilla on elossa oleva pukkijälkeläinen.

Noin puolet mukana

741 suomenvuohipukista isä oli ilmoitettu 380 pukille eli tarkastelussa on vain noin puolet elossa olevien pukkien populaatiosta. 380 pukilla oli Eviran rekisterin mukaan 139 eri isää, joten monella pukilla oli useampi pukkijälkeläinen elossa. Isä-

pukeista 71 oli elossa ja 68 lopetettu. Vanhin elossa oleva isäpukki oli syntynyt vuonna 2002 ja nuorimmat kesän 2010 lopulla.

Pukkilinjoja hahmoteltiin Eviran vuohirekisterin ja joiltakin tilallisilta kerättyjen polveutumistietojen perusteella. Vaikeutena linjojen muodostamisessa oli eläinten ID-tunnuksen ja nimen yhdistäminen, ellei niitä vuohirekisteriin ollut ilmoitettu. Myös polveutumistiedot puuttuivat suurelta osalta eläimistä ja vaikka osan polveutuminen pystyttiin selvittämään tiloilta saatujen tietojen avulla, jäi 27 isäpukki kokonaan ilman tietoa nimestä tai polveutumisesta.

Pisin linja 9 sukupolvea

Ilman polveutumistietoja ei eläintä pysty yhdistämään muihin eläimiin pukkilinjoissa. Pukkilinjoja hahmotellessa 139 isäpukista syntyi 89 eri linjaa. Linjoja on todella paljon ja jos kaikkien eläinten sukulaisuustiedot olisivat käytettävissä, niiden määrä putoaisi rajusti. Vaikka suuri osa eläimistä on puutteellisten tietojen takia

omana linjanaan, saatiin aikaiseksi myös joitakin selviä pukkilinjoja. Pisin pukkilinja käsitti 9 sukupolvea.

Tarve jatkotutkimukselle

Tällaisenaan pukkilinjat eivät ole käytettävissä jalostuksen apuna, sen takia selvitystyötä tulisi jatkaa. Jos tuntemattomien eläinten polveutumistiedot selvitettäisiin, voitaisiin niiden avulla vähentää linjojen määrää ja saada uusia yhteyksiä eläinten välille. Vain ID-tunnuksen ja eläimen nimen välisen yhteyden selviäminen auttoi monesti linkittämään eläimen jo muodostuneeseen pukkilinjaan. Myös niiden elossa olevien pukkien, joiden isä ei ole tiedossa, isät tulisi selvittää ja lisätä pukkilinjoihin. Osa isäpukeista on varmasti jo linjoissa olevia eläimiä.

ProAgria ja Evira ovat vuoden 2011 aikana yhteistyössä kehittäneet omia lammaskistereitään niin että tuottajat voivat samalla tallennuksella päivittää kummankin rekisterin tiedot. Samassa yhteydessä ProAgrian lammaskisteriä laajennettiin niin että sitä voitaisiin pienellä lisätyöllä käyttää myös vuohien perustietojen ylläpitoon. Tähän tilaisuuteen kannattaisi nyt tarttua ja etsiä rahoitus perusrekisterin aikaansaamiseksi myös vuohelle.

KUTTUJEN TUKI HAETTAVA 30.4. MENNESSÄ

Kuttujen kansallisen tuen haku on päätukihaun yhteydessä 30.4.2012 mennessä lomakkeella 101C. Mavi postittaa ko. lomakkeen päätukihaun materiaalin mukana tiedossaan oleville vuohitiloille. Tukikelpoisia kuttuja ovat vähintään 12 kuukauden ikäiset kutut ja alle 12 kuukauden ikäiset poikineet kutut. Tuen ehdot eivät ole muuttuneet viime vuodesta.

Kuttutuen hakijan tulee pitää kirjanpitoa kuttutuen määrätymisen perusteeksi hyväksytystä maitomäärästä. Kirjanpitoon käytetään Mavin lomaketta 410, joka on palautettava kunnan maaseutuelinkeinoviranomaiselle 14.9.2012 mennessä. Täyden kuttutuen saamiseksi hyväksytyin maidontuotannon on oltava vähintään 400 litraa/kuttu ajanjaksolla 1.9.2011 – 31.8.2012. Kuttujen pidon 30.4.2011 jälkeen aloittaneilla täyden kuttutuen saamiseksi on hyväksytyin maidontuotannon oltava ajanjaksolla 1.5.-31.8.2012 vähintään 80 litraa/kuttu. Hyväksytyyn maitomäärään lasketaan meijeri-, suoramyynti- sekä juuston ja muiden tuotteiden valmistusmaitomäärät. Lisäksi tuenhakijan omassa taloudessa käytetty maitomäärä (1 litra/hlö/pv) hyväksytään maitomäärään mukaan.

Yksi kuttu vastaa 0,48 eläinyksikköä (=ey). Kuttutuen määrä on AB-tukialueilla 184 euroa/ey. Tukialueella C1 tuki on 317 €/ey, C2 325 €/ey, C2p 342 €/ey, C3:P1-P2 443€/ey, C3:P3-P4 476 €/ey, C4:P4 534€/ey ja C4:P5 619 €/ey.

Kuttujen kansallisesta tuesta on mahdollista hakea myös ennakkoa 23.3.2012 mennessä Mavin lomakkeella 139. Ennakon määrä on 60 prosenttia tuen kokonaismäärästä. Ennakko maksetaan arviolta huhtikuussa 2012 ja loppuosa tuesta joulukuussa 2012. Mavi postittaa ennakon hakulomakkeen ja -ohjeen helmikuun lopulla tiedossaan oleville kotieläintiloille.

Elina Antinluoma
Maaseutuvirasto

Vuohiyhdistys tiedottaa

Tilattavissa seuraavia tuotteita

- Lypsykutun ruokinta ja hoito 13 €
- Vuohi ja kotikokki, reseptivihko (ei saatavissa tällä hetkellä)
- T-paita (aikuisille vihreä ja punainen, lapsille vaaleansininen) 7 €
- Vuohiaiheinen lippis (musta/tummansininen) 5 €
- Vuohiaiheet kortit (4 kpl) 1 €

Tilaukset: Suvi Viander, puh. 044 940 0849, suomenvuohiyhdistys@gmail.com

TIETOA VUOHITILOILLE

Vuohitiloille saatavana opas ruokintaan ja tarkkailukansio, joka sisältää lomakkeita ja ohjeita vuohien tuotos- ja sukuseurantaan sekä rehukirjanpitoon.

Susanna Vehkaoja ja Ritva Perttilä:

Vuohien ruokinta ja ruokintasuositukset, 10 € + postikulut
Vuohitarkkailukansio, 10 € + postikulut

Tilaukset: ProAgria Etelä-Pohjanmaa

Tuula Perälä, puh. (06) 4163 400, tuula.perala@proagria.fi
Milla Alanco, puh. 040 706 0558, milla.alanco@proagria.fi

Suomen vuohiyhdistys ry

Perustettu:

23.04.1979

Postiosoite:

Poikojantie 331, 31400 SOMERO

Pankkiyhteys:

Kiikalan Rekijoen OP 514408-210870

Jäsenmaksu:

20 € (ilmoita tietosi jäsenrekisteriin)
<http://www.suomenvuohiyhdistys.net>

HALLITUS 2012

Puheenjohtaja

Jani Sivunen

Tuoresluomantie 1 B 9, 60800 Ilmajoki
jani.sivunen@netikka.fi

Varapuheenjohtaja

Jaakko Niemi

Koivulantie 37, 61370 Lohiluoma
044 564 8522
jaska@vatajanranta.net

Sihteeri

Suvi Viander

Latvalantie 85, 62950 Paalijärvi
044 940 0849
suviande@gmail.com

Rahastonhoitaja ja jäsenrekisteri ja nettivastaava

Suvi Viander

MUUT HALLITUKSEN JÄSENET

Milla Alanco (neuvonnan edustajana)

ProAgria Etelä-Pohjanmaa
Huhtalantie 2, 60220 Seinäjoki
040 760 558, milla.alanco@proagria.fi

Monica Ek

Malaktvägen 189, 66730 Oxkangar
0400 682 036, mokki_63@hotmail.com

Marita Ollila

Saarenpääntie 32, 61350 Huissi/Ilmajoki
050 339 0401, marita.ollila@netikka.fi

VARAJÄSENET

Ari Aaltonen

Jeppaksenhaka 19, 02400 Kirkkonummi
ari.aaltonen@patakukko.fi

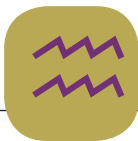
Sini Hakomäki

Järventie 12, 61410 Ylistaro
050 546 9937 sini.hakomaki@mbnet.fi

Tytti Stähle

Tuhkalantie 377, 51760 Nuutilanmäki
045 139 884, kuuselanento@luukku.com

Suomen Vuohiyhdistys toimii yhdyssiteenä vuohenkasvattajien välillä. Lisäksi sen tehtävänä on edistää vuohitaloutta ja jalostusta sekä vuohien ja vuohitaloustuotteiden käyttöä ja tunnettuutta. Yhdistyksen jäseneksi ovat tervetulleita kaikki vuohenkasvattajat sekä vuohista ja vuohitaloustuotteista kiinnostuneet harrastajat ja ammattilaiset.

Lampaan kotiteurastus ja lihan myynti tilalta

Emilia Savolainen, Tuula Lundén

Elintarviketurvallisuusvirasto,
Elintarvikehygieniayksikkö

Kotiteurastus

Kotieläimiä saa teurastaa kotona vain tuottajan omaa käyttöä varten. Tarkastamatonta, kotona teurastettua lampaanlihaa tuottaja saa käyttää omassa taloudessaan, mutta hän ei saa myydä eikä muutenkaan luovuttaa sitä ulkopuolisille. Tilalla teurastettavien omaan käyttöön tarkoitettujen lampaiden vuosittaisista teurastusmäärästä ei ole rajoitettu. Kotona teurastettujen kotieläimien kuten lampaiden lihalle ei voida tehdä lihantarkastusta. Jos eläimille halutaan lihantarkastus, ne on lähetettävä teurastettaviksi hyväksytyyn teurastamoon.

Lammaskäytön poistoilmoituksen mukaan vuonna 2011 kotiteurastettiin 9 296 lammasta. Määrä on noin 10 prosenttia pienempi kuin edellisellä vuonna vaikka eläinmäärä on kasvanut. Tähän vaikuttanee karitsan laatupalkkio, joka maksetaan jos lammas teurastetaan Eviran hyväksymässä laitoksessa ja se täyttää muutkin tuen ehdot. Poistoilmoituksissa tulee huomioida se, että rahtiteurastus ilmoitetaan normaalina poistona teurastamoon, ei kotiteurastuksena.

Lisätietoa lampaiden ja vuohien rekisteröinnistä löytyy Eviran internetsivuilta kohdasta: www.evira.fi/portal/fi/elaimet/elainsuojelu_ja_elainten_

MÄÄRITELMIÄ

- **Käsittelyllä** tarkoitetaan mitä tahansa elintarvikkeen tuotanto-, valmistus-, säilytys-, varastointi- tai kuljetusvaihetta sekä elintarvikkeen toimittamista.
- **Pakastetulla elintarvikkeella** (pakaste) tarkoitetaan elintarviketta, joka on jäädytetty pakastamiseksi kutsutulla jäädytysmenetelmällä, jossa maksimaalinen kiinteämuodostus etenee elintarviketyypistä riippuen mahdollisimman nopeasti, ja jonka lopullinen lämpötila pysytetään lämmön tasaantumisen jälkeen -18 °C:ssa tai sitä kylmempänä elintarvikkeen kaikissa osissa, ja joka myydään pakastettuna (Pakasteasetus 165/1994).
- **Jäädytettyllä elintarvikkeella** tarkoitetaan elintarviketta, joka on säilytystarkoituksessa jäädytetty ja myydään jäätyneenä, mutta joka ei täytä pakastetulle elintarvikkeelle asetettuja vaatimuksia (Pakasteasetus 165/1994).
- **Punaisella lihalla** tarkoitetaan nauta- ja hevoseläimien, sikojen, lampaiden ja vuohien lihaa.
- **Pienteurastamolla** tarkoitetaan laitosta, jossa teurastetaan korkeintaan 20 eläinyksikköä viikossa ja korkeintaan 1000 eläinyksikköä vuodessa (lampaat ja vuohet vastaavat 0,1 yksikköä). Eli lampaista ja vuohtia saa teurastaa pienteurastamossa 200 eläintä viikossa ja 10000 eläintä vuodessa. Pienteurastamolle täytyy hakea hyväksyntää Eviralta. Tätä suuremmat laitokset ovat teurastamoja.
- **Lampaiden TSE -riskiaineksella** tarkoitetaan kaikenikäisten lampaiden pernaa ja sykkyräsuolta sekä yli 12 kuukauden ikäisen lampaan selkäydintä, kalloa, aivoja ja silmiä mukaan luettuina risat eli tonsillat.

Lainsäädäntöä Eviran internetsivuilla kohdissa:

www.evira.fi/portal/fi/elintarvikkeet/valmistus_ja_myynti/elintarvikehuoneistot_/
www.evira.fi/portal/fi/elintarvikkeet/valmistus_ja_myynti/elintarvikelainsaadanto/elintarvikehuoneistossa_kasiteltava_liha

[pito/merkitseminen_ja_rekisterointi/lampaat_ja_vuohet/](#)

Kotiteurastuksessa syntyvien sivutuotteiden käsittely

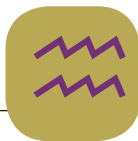
Lampaiden teurastuksen kohdalla tulee ottaa huomioon myös teurastuksessa syntyvien teurasjätteiden eli sivutuotteiden käyttöä ja hävittämistä koskeva lainsäädäntö. Kotiteurastuksen sivutuotteiden hautaamiskä-

tännöt ovat tiukentumassa. Uuden MMM:n sivutuotteiden keräämistä, kuljetusta ja hävittämistä koskevan asetuksen mukaisesti, heinäkuun

Kuva: Tony Kajander

Kokonainen, noin 23-kiloinen karitsa paloitteltuna ja vaa-kuumiin pakattuna. Pakatun lihan siirtäminen ja luovuttaminen asiakkaalle on Eviran mukaan lihan käsittelyä.

alusta alkaen lampaiden kotiteurastuksessa syntyvien teurassivutuotteiden hautaaminen ei ole enää sallittua muualla kuin ns. syrjäisiksi määritellyillä alueilla. Syrjäisiä alueita lampaiden osalta ovat Lapin maakunta, Ahvenanmaa sekä Kuusamon, Taivalkosken, Kuhmon, Suomussalmen, Ristijärven, Puolangan, Pudasjärven, Iin ja Yli-Ii kunnat. Syrjäisiin alueisiin kuuluvat myös edellä mainittujen alueiden ulkopuolella sijaitsevat vaikeakulkuiset saaret. Muualla Suomessa kotiteurastuksessa syntyvät sivutuotteet on hävitettävä muilla tavoin. Käytännössä tämä tarkoittaa sivutuotteiden keräilyn järjestämistä tiloilla, koska osa sivutuotteista on ns. korkeariskistä TSE -riskimateriaalia. Lampaiden TSE -riskimateriaalin kerääminen ja hävittäminen on varotoimenpide, joilla pyritään estämään sienimäisten aivorapeumasairauksien eli TSE -eläintautien leviäminen.

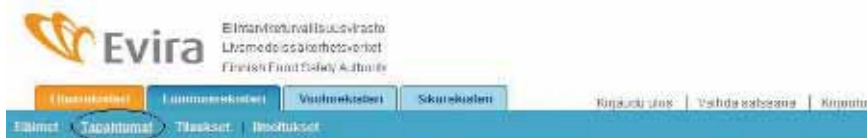
Lisätietoa sivutuotteista löytyy Eviran internetsivuilta kohdasta: www.evira.fi/portal/fi/evira/asiakokonaisuudet/elaimista_saavatav_sivutuotteet/

Lampaan lihan myynti tilalta

Elintarvikkeiden tuottaja, valmistaja ja myyjä ovat vastuussa myymiensä ja valmistamiensa elintarvikkeiden turvallisuudesta ja siitä, että ne täyttävät lainsäädännön vaatimukset.

Lampaiden lihan tulee olla tarkastettua aina, kun sitä toimitetaan yleiseen kulutukseen. Jos tuottaja haluaa myydä kasvattamiensa lampaiden lihaa, hänen tulee teurastuttaa lampaat teurastamossa ja ottaa liha lihantarkastuksen jälkeen itselleen myyntiä varten. Teurastamoissa lihantarkastuksessa hyväksytyt eläimen raakanahan saa luovuttaa takaisin tuottajalle.

Lihan myynnistä tulee tehdä elintarvikehuoneistoilmoitus kunnan elintarvikevalvontaviranomaiselle. Jos tilalla on teurastukseen sopivat tilat, voi myös olla mahdollista hyväksyä teurastustilat pienteurastamoksi elintarvikelain 13 § mukaisesti. Hyväksyntää haetaan Elintarviketurvalisuusvirasto Evirasta.

TEURASTUSILMOITUSTEN SELAUS LAMMAS- JA VUOHIREKISTERI -SOVELLUKSESSA

26.1.2012 tehdyn versiopäivityksen myötä eläintenpitäjille on tullut mahdollisuus selata omista eläimistä tehtyjä teurastusilmoituksia lammass- ja vuohirekisteri-sovelluksessa. Nyt eläintenpitäjä voi itse käydä tarkistamassa, että teurastamo on tehnyt ilmoitukset hänen teuraaksi myymistään eläimistä. Listauksen teurastusilmoituksista voi pyytää myös Lammass- ja vuohirekisterin asiakaspalvelusta, jos sovellusta ei ole käytettävissä.

Teurastusilmoituksia pääsee selaamaan sovelluksessa menemällä eläintenpitäjän tapahtumiin ja valitsemalla sieltä eläinten teurastustapahtumat-välilehden. Teurastustapahtumia voi hakea tapahtumapäivän, EU-tunnuksen ja tapahtuman statuksen perusteella. Tapahtumien listauksessa näkyy mm. eläimen syntymäpäivä, ja ruhopaino, jolloin teuraskaritsan laatupalkkiokelpoiset eläimet on helppo nähdä suoraan listasta. Tapahtumien järjestystä voi muuttaa esimerkiksi ruhopainon tai syntymäpäivän mukaan painamalla kyseisen sarakkeen otsikkoa.

Oikea poistotapa myös rahtiteurastetuille

Rahtiteurastettujen eläinten poistotavan valinnassa on ilmennyt eri käytäntöjä. Oikea poistotapa rahtiteurastetuille eläimille on 1-Myynti teuraaksi, mutta niitä on poistettu virheellisesti myös poistotavalla 3-Teurastettu omaan käyttöön. Teurastamo ei voi tehdä teurastusilmoitusta eläimelle, jonka eläintenpitäjä on jo ilmoittanut teurastaneensa omaan käyttöön. Väärän poistotavan vuoksi teuraskaritsan laatupalkkio jää saamatta muuten palkkiokelpoisesta eläimestä. Virheelliset poistoilmoitukset ehtii vielä korjata sovelluksella tai ottamalla yhteyttä Lammass- ja vuohirekisterin asiakaspalveluun, koska maksatus tehdään Maaseutuviraston mukaan viimeistään kesäkuun loppuun mennessä. Sovelluksen kautta korjauksen voi tehdä itse menemällä poistotapahtumaan, vaihtamalla poistotavan oikeaksi ja tallentamalla muutos.

Maija Oksa
Evira

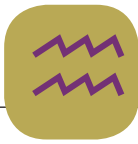

Listat hyväksytyistä teurastamoista löytyvät Eviran internetsivuilta kohdasta: www.evira.fi/portal/fi/elintarvikkeet/valmistus_ja_myynti/elintarvikehuoneistot_hyvakasytyt_laitokset_laitokset/

Huoneiston vaatimukset ja ilmoittaminen sekä omavalvonta

Elintarvikelain tarkoittamia, elintarvikkeiden käsittelyyn käytettäviä tiloja kutsutaan elintarvikehuoneistoiksi. Elintarvikkeen käsittelyllä tar-

koitetaan muun muassa sen myyntiä ja luovuttamista kuluttajalle. Elintarvikehuoneistojen tulee täyttää niille asetetut vaatimukset, joilla pyritään varmistamaan elintarvikkeiden hygieniää ja turvallisuutta. Elintarvikelaisissa on säädetty elintarvikehuoneistojen koskevista yleisistä vaatimuksista. Tämän lisäksi elintarvikehuoneistojen rakenteellisista ja toiminnallisista vaatimuksista on säädetty Euroopan KÄÄNNÄ

JATKUU EDELLISELTÄ AUKEAMALTA parlamentin ja neuvoston elintarvikehygieniasta antamassa asetuksessa (EY) N:o 852/2004 sekä maa- ja metsätalousministeriön asetuksessa ilmoitettujen elintarvikehuoneistojen elintarvikehygieniasta (1367/2011). Elintarvikehuoneisto tulee olla ilmoitettu kunnan elintarvikevalvontaviranomaiselle 4 viikkoa ennen toiminnan aloittamista.

Mikäli kyseessä on ilmoitettu huoneisto, johon vaan vastaanotetaan jo teurastamalla valmiiksi pakattua lihaa ja esimerkiksi säilytetään sitä ennen kuljettamista, ovat vaatimukset vähäisempiä, mm. hygieniosaamistodistusta ei tarvita. Tärkeintä tällaisessa tapauksessa on, että kylmäsäilytystilaa on riittävästi.

Kunnan elintarvikevalvontaviranomainen tarkastaa elintarvikehuoneiston ilmoituksen perusteella ja antaa ohjeita. Heiltä voi kysyä neuvoa jo esimerkiksi suunniteltaessa toimintaa, jotta ei tule yllätyksiä. Kunnallisten elintarvikevalvontaviranomaisten yhteystiedot löytyvät Eviran internetsivuilta kohdasta: www.evira.fi/portal/13490

Toimijalla tulee olla omavalvontasuunnitelma, jolla hallitaan toimintaan liittyvät elintarvikehygieniset riskit. Valvontaviranomaisella on velvollisuus antaa ohjeita ja oikeus antaa määräyksiä omavalvonnan toimivuuden varmistamiseksi. Toimijalla voi olla käytössään toimialansa Eviran arvioima hyvän käytännön ohje, joka voi korvata joko kokonaan tai osittain omavalvontasuunnitelman. Ilmoitetuissa elintarvikehuoneistossa omavalvontasuunnitelma on esitettävä valvontaviranomaisella viimeistään ensimmäisen tarkastuksen yhteydessä. MMM:n asetuksessa ilmoitettujen elintarvikehuoneistojen elintarvikehygieniasta (1367/2011) 5§:ssä on esitetty vaatimuksia omavalvonnalle.

Lihan pakastaminen ja jäädyttäminen

Lihan pakastaminen tai muu käsitteleminen on sallittua ilmoitetussa elintarvikehuoneistossa. Pakastamista varten on oltava riittävät tilat ja pakastimet, joilla pakastaminen tapahtuu mahdollisimman nopeasti. Niin sanotun kotipakastimien teho ei

ole riittävä tähän tarkoitukseen, joten niitä ei voida käyttää.

Elintarvikkeen jäädyttäminen taas on sallittua vain esimerkiksi suurta-louksissa ja elintarviketeollisuudessa sitä varten tarkoitetuilla laitteilla, joten lampaan lihaa myyvässä myymälässä tämä ei ole mahdollista. Kuitenkin jos lammastilalla myymälän yhteydessä on esimerkiksi suurtaalous, voi siellä pakasteasetuksen 165/1994 mukaisesti jäädyttää lampaan lihaa tai siitä tehtyjä tuotteita. Jäädyttämiseen tarkoitettujen laitteiden tulee olla paikallisen elintarvikevalvontaviranomaisen hyväksymiä. Tarkempia sää-döksiä jäädyttämisestä ja pakastamisesta antaa Pakasteasetus 165/1994.

Lisätietoja: *Elintarviketurvallisuusvirasto, Elintarvikehygieniayksikkö: Huoneisto-hygeniaajaoston päällikkö Pirjo Korpela, pirjo.korpela@evira.fi, p. 050 386 8429. Laitoshygeniaajaoston päällikkö Leena Oivanen, leena.oivanen@evira.fi, p. 040 354 7813*

Hemmaslakt av får och försäljning av köttet på gården

Emilia Savolainen, Tuula Lundén
Livsmedelssäkerhetsverket,
Enheten Livsmedelshygien

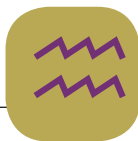
Hemmaslakt

Husdjur får slaktas hemma endast för producentens eget bruk. Producenten får använda obesiktat hemmaslaktat fårkött i sitt eget hushåll, men han får inte sälja eller annars överlåta det till utomstående. Den årliga mängden hemmaslakt av får avsedda för eget bruk på gården har inte begränsats. Köttet från hemmaslaktade husdjur såsom får kan inte besiktas. Om man vill ha köttet besiktat, skall djuren sändas till ett godkänt slakteri för slakt.

Enligt anmälningarna till färregistret om utmönstring slaktades 9 296 får hemma år 2011. Mängden är cirka 10 % mindre än året innan även om mängden djur ökat. På det inverkar troligen det nya kvalitetstil-lägget för lamm, som utbetalas om fåret slaktas i en anläggning godkänd av Evira och det också i övrigt uppfyller villkoren för erhållande av stöd. I anmälningarna om utmönstring skall beaktas att fraktslakt an-mäls till slakteriet som normal ut-mönstring, inte som hemmaslakt. Mer information om registreringen av får och getter finner du på Eviras webbplats under: www.evira.fi/portal/se/djur/djurskydd_och_djurhallning/markning_och_registrering/far_och_getter/

Hantering av biprodukterna som uppkommer vid hemmaslakt

Vad slakt av får beträffar skall också beaktas lagstiftningen om hantering och bortscaffande av det slaktavfall dvs. de biprodukter som uppkommer i samband med slakten. Reglerna om nedgrävning av biprodukter som uppkommer vid hemmaslakt skärps. I enlighet med JSM:s nya förordning om insamling, transport och bortscaffande av biprodukter är det från och med början av juli inte längre tillåtet att gräva ned biprodukter som uppkommer vid hemmaslakt av får i andra områden än i sådana områden, som definierats som avlägsna områden. Avlägsna områden för fårens del är landskapet Lappland, Åland och

DEFINITIONER

- **Med hantering** avses vilket som helst stadium av produktion, tillverkning, förvaring, lagring eller transport av ett livsmedel och leverans av ett livsmedel.
- **Med ett djupfryst livsmedel** (frysvara) avses ett livsmedel som har genomgått en nedfrysningsprocess som kallas djupfrysning, i vilken den maximala kristallbildningen framskrider så snabbt som det är möjligt i fråga om respektive livsmedelstyp och vars slutliga temperatur efter att den jämnats ut hålls vid -18 °C eller kallare i alla delar av livsmedlet och som säljs som djupfryst (Förordningen om djupfrysta livsmedel 165/1994).
- **Med ett fryst livsmedel** avses ett livsmedel som har frysts i förvaringssyfte och säljs fryst, men som inte uppfyller de krav som ställs på djupfrysta livsmedel (Förordningen om djupfrysta livsmedel 165/1994).
- **Med rött kött** avses kött från nöt- och hovdjur, svin, får och getter.
- **Med ett litet slakteri** avses en anläggning där det slaktas högst 20 djurenheter per vecka och högst 1000 djurenheter per år (får och getter motsvarar 0,1 enhet-er). I ett litet slakteri får således slaktas 200 får och getter per vecka och 10000 får och getter per år. För ett litet slakteri skall ansökas om godkännande från Evira. Större anläggningar än så är slakterier.
- **Med TSE-riskmaterial** från får avses mjälte och krumtarm från får oavsett åldern och ryggmärg, skalle, hjärna och ögon inbegripna, jämte tonsiller från får som är äldre än 12 månader.

Lagstiftning på Eviras webbplats under:

www.evira.fi/portal/se/livsmedel/tillverkning_och_forsaljning/livsmedelslokaler/
www.evira.fi/portal/se/livsmedel/tillverkning_och_forsaljning/livsmedelslagstiftning/kott_som_hanteras_i_livsmedelslokaler/

Om försäljning av kött skall lämnas en anmälan om livsmedelslokal till den kommunala livsmedelstillsynsmyndigheten. Om det finns sådana lokaler på gården, som lämpar sig för slakt, kan det också vara möjligt att godkänna slaktlokalerna som ett litet slakteri på det sätt som avses i 13 § livsmedelslagen. Ansökan om godkännande lämnas till Livsmedels säkerhetsverket Evira.

Förteckningar över godkända slakterier finner du på Eviras webbplats under: www.evira.fi/portal/fi/elintarvikkeet/valmistus_ja_myynti/elintarvikahuoneistot_hyvaksytyt_laitokset/_laitokset/

Kraven på lokalen, anmälan och egenkontroll

De lokaler för hantering av livsmedel som avses i livsmedelslagen kallas livsmedelslokaler. Med hantering av ett livsmedel avses bl.a. försäljning av livsmedlet och överlåtelse av livsmedlet till konsumenten. Livsmedelslokaler skall uppfylla de krav som uppställts på dem. Syftet med kraven är att säkerställa att livsmedlen är hygieniska och säkra. I livsmedelslagen ingår stadganden om de allmänna kraven på livsmedelslokaler. I Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 852/2004 om livsmedelshygien och jord- och skogsbruksministeriets förordning om livsmedelshygien i anmälda livsmedelslokaler (1367/2011) ingår också stadganden om byggnadstekniska och funktionsmässiga krav på

VÄND BLAD

kommunerna Kuusamo, Taivalkoski, Kuhmo, Suomussalmi, Ristijärvi, Puolanka, Pudasjärvi, Ii och Yli-Ii. Avlägsna områden är också svårframkomliga öar utanför de nämnda områdena. På annat håll i Finland skall biprodukterna som uppkommer vid hemmaslakt bortskaffas på andra sätt. I praktiken innebär det att insamling av biprodukter ordnas på gårdarna, eftersom en del av biprodukterna är s.k. högriskmaterial med tanke på TSE. Insamlingen och bortskaffandet av TSE-riskmaterialet från får är en säkerhetsåtgärd, med vilken man försöker förhindra att transmissibla spongiforma encefalopatier dvs. TSE-sjukdomar sprider sig bland djuren.

Mer information om biprodukter finner du på Eviras webbplats under: www.evira.fi/portal/se/evira/sakenheter/animaliska_biprodukter/

Försäljning av fårkött på gården

Den som producerar, tillverkar och säljer livsmedel svarar för att livs-

medlen han säljer och tillverkar är säkra och att de uppfyller kraven i lagstiftningen.

Köttet från får skall vara besiktat alltid då det levereras till allmän konsumtion. Om en producent vill sälja kött från får han fött upp, skall han låta slakta fåren i ett slakteri och efter köttbesiktningen ta köttet tillbaka hem för försäljning. Råhuden från ett djur som godkänts i köttbesiktningen i slakteriet får överlätas tillbaka till producenten.

Keritsemiskone Ekonom
Terät kaikille koneille
Kaikki lampaanhoitotarvikkeet meiltä!

Alla fårskötsel-tillbehör från oss!

LARSMON VILLANJALOSTAMO
www.larsmoullforadling.com
 larsmo.ull@multi.fi
 puh.050 304 1159, 050 564 8375

livsmedelslokaler. Om en livsmedelslokal skall lämnas en anmälan till den kommunala livsmedelstillsynsmyndigheten 4 veckor innan verksamheten inleds.

Om det rör sig om en anmäld lokal, som endast tar emot kött som förpackats färdigt redan i slakteriet och t.ex. förvarar det före transport, är kraven lindrigare. Då behövs bl.a. inte något hygienkompetensintyg. Det viktigaste i sådana fall är att det finns tillräckligt med utrymmen för kylförvaring.

Den kommunala livsmedelstillsynsmyndigheten inspekterar livsmedelslokaler utgående från anmälan och ger anvisningar. Dem kan man fråga om råd t.ex. redan då verksamheten planeras så, att man inte ställs inför överraskningar. De kommunala livsmedelstillsynsmyndigheternas kontaktuppgifter finner du på Eviras webbplats under: www.evira.fi/portal/13490

Företagaren skall ha en plan för egenkontroll, med vilken de livsmedelshygieniska riskerna som hänför

sig till verksamheten hanteras. Tillsynsmyndigheten är skyldig att ge anvisningar och har rätt att meddela förelägganden i avsikt att säkerställa att egenkontrollen fungerar. Företagaren kan använda sig av riktlinjer för god praxis inom hans sektor utvärderade av Evira och de kan antingen helt eller delvis ersätta planen för egenkontroll. I en anmäld livsmedelslokal skall planen för egenkontroll företes tillsynsmyndigheten senast i samband med den första inspektionen. I 5 § i JSM:s förordning om livsmedelshygienen i anmälda livsmedelslokaler (1367/2011) ingår krav på egenkontrollen.

Djupfrysning och frysning av kött

Djupfrysning eller annan behandling av kött är tillåtet i en anmäld livsmedelslokal. För djupfrysning skall finnas tillräckliga utrymmen och fryssar, med vilka djurfrysningen sker så snabbt som möjligt. Effekten hos s.k. hushållsfrys är inte tillräcklig för detta ändamål och sådana kan således inte användas.

Frysning av ett livsmedel är åter tillåtet endast t.ex. i storhushåll och inom livsmedelsindustrin med utrustning avsedd för detta och det är således inte möjligt i en butik som säljer kött. Om det i samband med butiken på en fårfarm finns t.ex. ett storhushåll, kan kött från får eller produkter tillverkade av sådant kött enligt förordningen om djupfrysade livsmedel 165/1994 ändå frysas där. Utrustningen som används för frysning skall vara godkänd av den lokala livsmedelstillsynsmyndigheten. I förordningen om djupfrysade livsmedel 165/1994 ingår mer detaljerade stadganden om frysning och djupfrysning.

Mer information: *Livsmedelssäkerhetsverket, Enheten Livsmedelshygien: Chefen för sektionen lokalhygien Pirjo Korpela, pirjo.korpela@evira.fi, tfn 050 386 8429. Chefen för sektionen anläggningshygien Leena Oivanen, leena.oivanen@evira.fi, tfn 040 354 7813.*

Lammas
& vuohi

PALVELUKORTTI

- Uusi lehtitilaus** 69 €/vuosi
- Lehtitilaus ja kannattajajäsenyys** 300 €/vuosi
- Perhejäsenyys ilman lehtitilausta** 20 €/vuosi
- Osoitteenmuutos**
- Tilauksen peruutus**

Lammas & vuohi lehti on alan ammattilaisille suunnattu erikoisjulkaisu, joka ilmestyy viisi kertaa vuodessa. Suomen Lammasyhdistyksen jäsenyys sisältyy Lammas & vuohi -lehden tilaushintoihin.

Nimi _____

Osoite _____

Vanha osoite _____

Puhelinnumero _____

Sähköposti _____

Suomen Lammasyhdistys

ProAgria Palvelukeskus

PL 251

01301 Vantaa

Päätoimittaja: Pia Parikka, puh. 020 747 2451, pia.parikka@proagria.fi
Toimitussihteeri: Terhi Torikka, puh. 040 752 6363, terhi.torikka@gmail.com
Vuohiasiat: Milla Alanco, puh. 040 706 0558
Toimituksen osoite: Terhi Torikka, Parkkarilankatu 30 E3, 53200 Lappeenranta
Ilmoitukset: Pia Parikka, ProAgria Keskusten Liitto, Viikinäistentie 35, 19210 Lusi

Sähköiset tilaukset:

pia.parikka@proagria.fi

Herkkua sisäelimistä – Munuaiset vuolukermassa

Markus Maulavirta

”Työssäni olen huomannut erityisen painokkaita kysymyksiä lihan alkuperästä, kasvuolosuhteista ja eettisyydestä. Ilolla olen aina voinut vastata rinta rottin-gilla vaativien asiakkaiden kysymyksiin. Suomalainen lampuri on aina ollut välittävä ja eläimistä huolehtiva.”

On taasen vuosi jäänyt taakse ja alkuvuoden uudet tuulet ja lupaukset paremmasta elämästä.

Iloisia uutisia on saanut lehdistä lukea, suomalainen lammastalous on kovassa nousukurssissa. Luultavasti syynä on lihan laadun parantuminen ja kuluttajien laatutietoisuuden nouseminen, suoramyyni, luomu ja korkeatasoinen eettisyys puhuttavat kuluttajaa. Enää ei bulkkilammas kelpaa vaativaan ruokapöytään.

Elimet ovat jääneet pikkuisen varjoon, tosin niitä ei ole kuin hyvin rajallinen määrä per eläin.

Mikä sen mukavampaa ja edullisempaa kuin nauttia niukoista, mutta herkullisista elimistä. Elimet ovat helppoja, nopeita ja edullisia. Tosin itsekin unohdan aina pyytää elimiä lampaiden mukana, mutta toisaalta niiden pitäisi kulkea aina eläimien mukana loppukäyttäjälle, varsinkin silloin kun ostetaan koko lammas/karitsa.

Työssäni olen huomannut erityisen painokkaita kysymyksiä lihan alkuperästä, kasvuolosuhteista ja eettisyydestä. Ilolla olen aina voinut vastata rinta rottingilla vaativien asiakkaiden kysymyksiin. Suomalainen lampuri on aina ollut välittävä ja eläimistä huolehtiva. Tietenkään ei ole ollut kunniaa tavata kaikkia lampureita, mutta se kuva joka minulle on lammastaloudesta muodostunut, on hyvin positiivinen ja miellyttävä.

Näillä ajatuksilla ja tuntemuksilla uuteen tuuleen ja lammassuuteen.

Terveisin Markus

Käristettyjä munuaisia vuolukermassa (smetanassa)

- 2-3 munuaista per ruokailija rypsiöljyä paistamiseen
- 1 hienonnettua sipulia
- 1 tl sinappia (ei makeaa)
- hienoa merisuolaa
- vastajauhettua mustapippuria
- 1/2 sitruunan mehu
- 2-3 dl vuolukermaa
- 4 rkl jaloviinaa

Huuhtelee munuaiset ja kuivaa ne. Leikkaa munuaiset ohuiksi viipaleiksi, mieluusti pitkittäin. Kuumenna paistinpannu kuumaksi ja lisää rypsiöljy. Anna kuumentua hyvin.

Lisää munuaiset kuumalle pannulle niin että vain kolmasosa pannusta täyttyy. Jos laitat liikaa kerralla munuaiset alkavat kiehua ja niistä tulee sitkeitä. Kun olet käristänyt kaikki, käristä hakatut sipulit.

Huuhtelee pannu ja kuumenna uudestaan. Laita kaikki munuaiset pannuun ja lisää vuolukerma, kiehauta hetki ja mausta sinapilla, sitruunanmehulla ja jaloviinalla. Tarkista suola ja pippuri.

Tarkoitus on että munuaiset jäävät pikkuisen roseksi, mutta ei haittaa jos kypsyvät läpi ja jopa kiehuvat hetken. Silloin niistä tulee napakan rapeita.

Lisukkeeksi käy mainiosti keitetyt ohra-suurimot tai riisi.

Reseptissä mainituilla määrillä syntyi neljä sopivaa annosta. Smetanaa oli mukana kaksi 120 gramman purkkia.

Kuvat: Terhi Torikka

Lampurin kuulumisia

Kirjoittaja: **Kati Kajander**

Tänä vuonna kuulemme joka lehdessä mietteitä eri lammastilalta. Ensimmäisenä vuorossa Perkkiön tila Paimiosta.

Terveiset Perkkiön tilalta Paimiosta

Olemme melko tuoreita lampureita ja tilallamme on 40 uuhen lampolan lisäksi jalostussikala. Lampaista on ollut joskus aiemminkin, mutta muutamia vuosia sitten aloitimme uudestaan, tällä kertaa värillisillä ja valkoisilla suomenlampailla. Hyödynnämme lampaasta lihat, villat ja taljan. Tällä hetkellä myymme pääosan tuotteista suoraan kotoa ja koska lammasmäärä on ollut vasta kasvussa, markkinointi on tapahtunut vielä puskaradion ja sosiaalisen median kautta.

Suomenlampaassa viehättä sen monipuolisuus. Alkuperäisten rotujen ja lajien säilyttäminen on myös meistä tärkeää. On pelottavaa, millä vauhdilla niitä häviää maailmasta muutaman valtalajin ja -rodun vallassa tuotantoa. Lisäksi pienimuotoiseen suoramyyntiimme sopii hyvin ympärivuotinen karitointi sekä korkealaatuinen ja kysytty suomenlampaanvilla. Lihantuottajanakin suomenlammas pärjää, kunhan valitsee oikean tyyppiset eläimet, rodun sisällä kun on vielä onneksi monimuotoisuutta.

Halusimme aloittaa hyvillä eläimillä ja hyödyntää toisten jalostustyötä omamme pohjaksi. Tavoitteena on hedelmällinen lammas, joka kasvaa hyvin. Erityisesti olemme panostaneet hyväkasvuisiin ruskeisiin lampaisiin, joilla on indeksitkin kohdallaan. Kasvu ja indeksit eivät ole kuitenkaan ainoita arvostamiamme ominaisuuksia ja siksi olemme suosineet harvinaisia linjoja jopa niiden kustannuksella. Meitä onnisti eläinten hankinnassa ja saimme heti eläimiä, joiden ominaisuudet halusimme yhdistää omaan katraaseemme. Katras on saatu kokoon ilman että on pahemmin tarvinnut tinkiä laadusta. Vastoinkäymisiäkin on toki tullut, mutta niistä täytyy pyrkiä oppimaan.

On ihana olla sikatilallisen lisäksi lampuri. Lehtikirjoittelukin on ollut positiivista, vaikka muun kotieläintuotannon näkymät ovat synkkiä. Uskon, että syynä on lampaan kasvatuksen ja lihantuotannon hyvä maine sekä se, että olemme kuluttajaa lähellä. Lihaa on totuttu ostamaan suoraan tuottajalta ja näkemään myös vaivaa sen eteen. Kuluttajat arvostavat sitä,

”On ihana olla sikatilallisen lisäksi lampuri.”

että lampaat saavat laidunmaa ulkona ja ovat valmiita maksamaan laadusta. Sikapuolelta on opittu se, kuinka haavoittuva on silloin, kun ei pysty itse vaikuttamaan kuluihin, eikä tuotteesta saatavaan hintaan. On tärkeää pitää lammas eettisesti hyvänä valintana. Lampaanlihasta ei todellakaan kannata tehdä tuotetta jonka ainoa kriteeri on halpa hinta. Tällöin myös arvostus laskee. Onkin tärkeä miettiä laajemmin, miten hyödyntää eri lammasrotujen ominaisuudet ja onko pelkkä kasvunopeus tärkein tekijä alkuperäisroduillakin.

Ilahtuneena olen huomannut, kuinka Suomessakin on havahduttu siihen, ettei hinnan tarvitse olla ainoa laitosruokailun kilpailuskriteeri. Vihdoin pienet ruokakaupat ja ruokapiirit kukoistavat, ruokakulttuuri kiinnostaa ja käsittelemättömän puhtaan ruuan arvostus on noussut. Lammastuottajia mahtuu maahan lisää ja tulokkaat on otettu hyvin vastaan. Lampurit ymmärtävät, ettei kannata kilpailla naapurin kanssa, vaan hänestä hyötyy kuten viereiset autokaupat toisistaan.

Jatkamme tilan kehittämistä käytännön töiden osalta sekä markkinoinnissa. Jalostustyö on hyvällä alulla, mutta oman tuotteen myyminen on meille sikatalouden piiristä tuleville vieraampaa. Intoa työhön kuitenkin löytyy, joten toivottavasti tieto ja taitokin lisääntyvät.

Olemme Valtakunnallisten Lammaspäivien **opintoretikohteena**. Tervetuloa tutustumaan toimintaamme ja muokausprosessiini. Työnäytköksiä, tehtaanmyymälä, kahvitarjoilu.

Muokkaamme lammasta, vuohta, tarhattuja turkiseläinnahkoja ja riistaa. Nopea toimitus. Ostamme pienriistanahkoja.

Panfur 2000 Oy

Noksonkuja 9, 61310 Panttila, Puh. 06 450 0600
panfur2000@panfur2000.fi, www.panfur2000.fi

14.-15.3.2012
Seinäjoella

Valtakunnalliset Lammaspäivät

Paikka: Hotelli Sorsanpesä, Törnäväntie 27, 60200 Seinäjoki, puh. 020 741 8181, www.sorsanpesa.fi

14.3.2011 Opintoretki

Lähtö Sorsanpesästä klo 8.30 ja paluu hotellille noin klo 19.

Kohteet:

- **Juha Annala, Isoturpan tila, Isokyrö**, lampaanlihan tuotantoa 120 uuen texel- ja risteytyskatras vuonna 2010 laajennetussa lampolassa. Rehunjako automatisoitu pienkuormaajalla. Hiljattain tehty sukupolvenvaihdos.

- **Heli, Aimo ja Aki Kaitamäki, Sarvijoki, Kurikka**, lampaanlihan tuotantoa. Tilalla vasta valmistunut 360 suomenlammassuuhun kylmälamppola. Kaksi läpiajettavaa ruokintapöytää ja hoitokäytävät. Uuhet karitsoivat ympärivuotisesti. Vanha tiilirakenteinen lypsykarjanavetta toimii talvikuukausina 40 uuen karitsointitilana.

- **Panfur 2000, Panttila, Kurikka**, turkisten- ja lampaantaljojen muokkausta. PanFur 2000 Oy on turkismuokkaamo, joka muokkaa, värjää, kuvioi ja sävyttää arvo-, villiturkisnahkoja ja lampaantaljoja. Panfur 2000 Oy on perustettu vuonna 2000. Yhtiön paikalla on muokkaustoimintaa ollut jo vuodesta 1890. www.panfur2000.fi

- **Hautalan tila, Jani Sivunen, Kiikerinkylä, Ilmajoki**, vuohenmaidon tuotantoa. 240 lypsykuttua lämminpihatossa. Kilit juotetaan happanjuomalla, kutuille Lypsykrossi-täysrehun jakaa sukkularuokkija. 40-paikkainen lypsyasema.

- **Ilmajoen Makkaramestarit, Pojanluoma, Ilmajoki**, lampaan- ja sianlihan tuotantoa sekä lihan jatkojalostusta. Ilmajoen Pojanluomalla toimiva, vuonna 1999 perustettu ”lihanjalostuspaja”, joka jalostaa erikoislihavalmisteita ainoastaan suomalaisesta lihasta. Tilalla on noin 340 uuhetta ja 30 emakkoa luomutuotannossa. Edullista presuhallirakentamista, paalihäkit. www.makkaramestarit.fi/

Osallistumismaksu 60 euroa (+ alv 23 %) sisältäen bussikuljetuksen, vierailukäynnit, retkilounaan, kahvit ja suojavarusteet.

Majoittujille mahdollisuus virkistävään iltasaunaan ja -uintiin Sorsanpesässä klo 21.30 asti.

15.3.2012 Lammastuotteiden myynti- ja markkinointi-seminaari ”Myyntitaitoa ei voi opettaa, mutta sen voi oppia”, Tapio Rintala

- 9:00 Aamukahvit
- 9:15 Tilaisuuden avaus, *Pia Parikka*, ProAgria Keskusten Liitto
- 9:30 Myynti ja myyntityö, *Tapio Rintala*, Rintalan tila
- 11:00 Lounaaksi lammaspataa kotimaisesta lihasta
- 12:00 Markkinoinnin uudet tuulet, *Lotta Alhonnoro*, Vaasan yliopisto
- 13:15 Ostajan puheenvuoro: Tätä teiltä toivomme, *Sami Hertell*, kauppias, K-Citymarket Seinäjoki Päivölä
- 13:45 Keskustelua ja yhteenveto
- 14:00 Päätöskahvit

Seminaarimaksu 75 euroa (+ alv 23 %) sisältäen ohjelman mukaisen koulutuksen, koulutusmateriaalit ja kokoustarjoilut.

Suomen Lammasyhdistyksen kevätkokous

- 14:30 Kokouksen avaus, puheenjohtaja *Tapio Rintala*, Suomen Lammasyhdistys
  - Uudistuneen Laidunpankin esittely, *Riikka Söyrinki*, ProAgria Pirkanmaa
  - Sääntömääräiset asiat
  - 16:00 Lammaspäivät päättyvät
- Kevätkokous on maksuton.

Caribia-illallinen

Puupäreeltä nautittava caribialaishenkkinen buffet-illallinen klo 20.30.

- Paistettua broilerin rintaa*
  - Grillattua ananasta*
  - Kuorilohkoperunat*
  - Caribian salaattia*
  - Chilikonjakkii dippikastiketta*
- Illallismaksu 20 euroa/hlö

Caribia-illallisen päätteeksi karaokea Jokiterassiravintolassa.

TERVETULOA!

ProAgria Keskusten Liitto ja Suomen Lammasyhdistys

Viimeisin ohjelmaversio on nähtävissä Suomen Lammasyhdistyksen verkkosivuilla: www.proagria.fi/ suomenlammasyhdistys. Oikeus ohjelmamuutoksiin pidätetään.

Sitovat ilmoittautumiset viimeistään 29.2.2012 ProAgria Keskusten Liittoon Eila Peitsille: 020 7472 404, eila.peitsi@proagria.fi. Tämän jälkeen osallistumismaksut + 10 %.

Majoittuminen 1hh: comfort 74 €/vrk, 2hh: standard 85€/vrk tai comfort 95 €/vrk tai style 110 €/vrk. Hinta sisältää aamiaisen, aamu- ja iltasaunan, uima-altaan ja kuntoiluhuoneen käytön, langattoman internet-yhteyden huoneissa sekä paikoituksen. Majoitus maksetaan suoraan hotelliin.

Lisätietoja ProAgria Keskusten Liitto, Pia Parikka, 040 482 5026, pia.parikka@proagria.fi.

9.30 Yrittäjätapaaminen Linnan eteläisessä salissa

Ilmoittautuminen ja kahvitarjoilu

Yrittäjätapaamisen avaussanat,

Maaseutuyrittäjä, Suomen Lammasyhdistyksen puheenjohtaja Tapio Rintala

11.00 Seminaarin alkusoitto

Avaussanat,

viljelijä, MMM Michael Hornborg (seminaarin puheenjohtaja)

Juhlapuhe,

osastopäällikkö Matti Aho, Elintarvike- ja terveystieteiden osastopäällikkö, MMM

Vastuullinen tapa toimia lammasketjussa,

lammaseläinlääkäri Johanna Rautiainen, Hyvä lammas! –hanke

Hyvä lammas! –brändi,

hankevastaava Sami Talola, Hyvä lammas! –hanke

12.30 Kotimaista karitsaa lounaaksi (omakustanteinen, 30 €)

13.45 Lampaan polska

Hyvä lammas! –hankkeen keskeiset tulokset

Uudet villanlajittelukriteerit

Case: Lammasmaailma Oy

Hyvä lammas! –julkaisun esittely

15 Iltapäiväkahvi

Villan lumo –esitys

16 After work –tilaisuus iltapäivän päätteeksi

Tilaisuus on maksuton, lounas sekä iltatilaisuuden juomat ovat omakustanteisia.

Ilmoittautuminen ja lounasvaraus 31.3.2012 mennessä www.proagria.fi/pirkanmaa tai p.

020 747 2808. Tilaisuuden järjestää ProAgria Pirkanmaan toteuttama Hyvä lammas! –

hanke. Pidätämme oikeuden ohjelmamuutoksiin. Tervetuloa!

